

This is the **published version** of the bachelor thesis:

Perez Morera, Mireia; Bacardí, Montserrat, dir. Miquel DescLOT : una vida de paraules. 2019. (0 Estudis d'Àsia Oriental)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/213025>

under the terms of the IN COPYRIGHT license

FACULTAT DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

GRAU DE TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

TREBALL DE FINAL DE GRAU

CURS 2018-2019

Miquel DescLOT: una vida de paraules

Mireia Pérez Morera – 2078126

Tutora:

Montserrat Bacardí

Barcelona, maig de 2019

Universitat Autònoma de Barcelona

Dades del TFG

Títol:

Miquel Desclot: una vida de paraules

Miquel Desclot: una vida de palabras

Miquel Desclot: a life of words

Autora: Mireia Pérez Morera

Tutora: Montserrat Bacardí

Centre: Facultat de Traducció i d'Interpretació

Estudis: Grau en Traducció i Interpretació

Curs Acadèmic: 2018-2019

Paraules clau

Miquel Desclot, traducció, versió, poesia, llengua catalana, literatura catalana.

Miquel Desclot, traducción, versión, poesía, lengua catalana, literatura.

Miquel Desclot, translation, version, poetry, Catalan language, literature.

Resum del TFG

Aquest treball vol estudiar la figura de Miquel Desclot en la seva faceta de traductor de literatura estrangera. Per assolir aquest objectiu, d'una banda, analitzem les llengües traduïdes, els gèneres de preferència i els autors amb qui Miquel Desclot s'ha emmirallat fins avui. De l'altra, estudiem pròlegs i articles escrits pel mateix Miquel Desclot, com també entrevistes que li han fet, amb la finalitat de conceptualitzar la teoria de la traducció que ha desenvolupat al llarg de tants anys de professió. El resultat és una aproximació bibliogràfica a un dels traductors catalans més admirats i reconeguts.

Este trabajo quiere estudiar Miquel Desclot en su faceta de traductor de literatura extranjera. Para este fin, por un lado, analizamos los idiomas de los que ha traducido, los géneros que ha preferido y los autores con quien se ha inspirado hasta hoy. Por el otro, estudiamos prólogos y artículos escritos por el mismo Miquel Desclot, y también las entrevistas que le han hecho, con la finalidad de conceptualizar la teoría de la traducción que ha desarrollado a la largo de los años de profesión. El resultado es una aproximación bibliográfica a unos de los traductores catalanes más admirados y más reconocidos.

This assignment intends to uncover Miquel Desclot's translator and foreign literatures translation's side. With that goal in mind, we have evaluated the languages he has translated from, the genres of preference and the authors he has looked up to until today. On the other side, we have read the prologues and articles written by Miquel Desclot, as well as the interviews he has been subject of, aiming to conceptualize the translation theory he has developed over the years. The outcome is a kind approximation to one of the most admired and celebrated Catalan translator's bibliography.

Avís legal

© Mireia Pérez Morera, Barcelona, 2019. Tots els drets reservats.

Cap contingut d'aquest pot ser objecte de reproducció, comunicació pública, difusió i/o transformació, de forma parcial o total, sense el permís o l'autorització del seu autor/de la seva autora.

Aviso legal

© Mireia Pérez Morera, Barcelona, 2019. Todos los derechos reservados.

Ningún contenido de este trabajo puede ser objeto de reproducción, comunicación pública, difusión y/o transformación, de forma parcial o total, sin el permiso o la autorización de su autor/a.

Legal notice

© Mireia Pérez Morera, Barcelona, 2019. All rights reserved.

None of the content of this academic work may be reproduced, distributed, broadcasted and/or transformed, either in whole or in part, without the express permission or authorization of the author.

Índex de continguts

1.	Introducció	1
1.1.	Estat de la qüestió	1
1.2.	Objectius	2
1.3.	Metodologia	2
1.4.	Estructura	3
1.5.	Agraïments	4
2.	Perfil biogràfic del Miquel DescLOT traductor	5
3.	La traducció	10
3.1.	El perquè	10
3.2.	Llengües i literatures traduïdes	12
3.3.	La traducció poètica, un quart gènere	16
3.4.	Tradició pròpia i tradició universal	20
4.	L'art de traduir per a Miquel DescLOT	23
4.1.	Traductor i traducció	23
4.2.	Models de traducció	26
4.3.	Model de llengua	33
5.	Conclusions	36
6.	Bibliografia	41
6.1.	Obres traduïdes	41
6.1.1.	Poesia	41
6.1.2.	Narrativa	41
6.1.3.	Teatre	42
6.1.4.	Literatura infantil i juvenil	42
6.2.	Textos sobre la traducció de Miquel DescLOT	43
6.3.	Bibliografia consultada	45

1. Introducció

1.1. Estat de la qüestió

La idea inicial a l'hora de plantejar un tema per a aquest Treball de Final de Grau, rondava entorn de la història de la traducció, inspirada per l'assignatura que vaig cursar l'any passat i que em va agradar molt: Història de la Traducció i la Interpretació. Anecdòticament, aquesta assignatura no existia quan jo vaig començar la llicenciatura (actualment grau). Anys després, en reincorporar-me per acabar les dues assignatures que em quedaven, vaig haver de cursar quatre assignatures de més del nou pla; Història de la Traducció i la Interpretació n'era una. Després de parlar-ne amb la tutora, Montserrat Bacardí, el meu plantejament va canviar lleugerament: podia contribuir a la història de la traducció a Catalunya divulgant la tasca traductora d'algun traductor de l'actualitat. Després de consultar algunes fonts, entre les quals «L'espai del traductor» de *Visat*, em vaig decidir per Miquel DescLOT, que em va atreure per tres raons.

La primera, perquè m'encuriosia veure com s'exerceix la traducció en tant que escriptor i sense la formació acadèmica de traductor. Quan jo vaig començar els estudis de Traducció i Interpretació fa vint anys, vaig accedir-hi a partir de la secundària. El tercer any de carrera s'hi va incorporar un noi llicenciat en Filologia Romànica. El seu domini de la llengua i la diversitat lingüística em va fascinar, especialment a les classes de traducció simultània. Sempre tenia la paraula més adient a la boca. Bé, el que vull dir amb aquest incís és que des de llavors, sempre més, he cregut que tothom hauria de fer uns estudis en filologia abans d'accedir a Traducció i Interpretació. Crec imprescindible un bon domini lingüístic per a l'exercici de la traducció en qualsevol de les seves variants: literària, consecutiva, audiovisual...com ja he dit, volia explorar si aquesta habilitat, en mans d'un escriptor, sense formació en traducció, era suficient.

La segona raó era la varietat de llengües en què havia traduït al català. Els idiomes m'apassionen, però soc de l'opinió que saber un idioma no fa traductor d'aquell idioma. Com ja he esmentat abans, el primer és un bon coneixement de la llengua pròpia, però després també cal tenir un bon domini de l'idioma de partida. I, tant o més important, és el coneixement de les convencions històriques i culturals de la societat on es parla l'idioma. En breu, volia explorar quina era la formació lingüística del traductor en tots aquests idiomes, i els diferents reptes de traduir-los.

En darrer lloc, em va sorprendre la manca d'estudis al voltant del traductor. Una primera recerca sobre Miquel DescLOT em va permetre observar que tota la informació semblava disseminada. No hi havia cap estudi o obra publicada sobre la seva tasca de traductor, com tampoc de la d'escriptor. Conscient que potser seria un entrebanc per a l'execució del TFG, hi vaig veure una oportunitat de consolidació de referències.

1.2. Objectius

La formulació dels objectius per a aquest Treball de Final de Grau parteixen del desconeixement que, com jo, altres estudiants del Grau de Traducció i Interpretació, tenim dels traductors actuals. Així, inicialment, em vaig plantejar:

- 1) Descriure la tasca de traducció de Miquel DescLOT.
- 2) Exposar el marc teòric del traductor.
- 3) Establir una bibliografia de les obres traduïdes per Miquel DescLOT, dels textos sobre traducció que ha escrit i del que altres han escrit sobre les seves traduccions.

1.3. Metodologia

Conscient de la falta de pràctica en la realització de treballs d'aquesta naturalesa, en tot moment he estat molt diligent en la manera d'organitzar-me i treballar. La primera àrea d'actuació va ser a l'ordinador des d'on he treballat. La creació d'una carpeta específica per al TFG, dins la qual vaig crear subcarpetes on guardar-hi els arxius que trobava. Per exemple, a la carpeta «Material», hi vaig crear la subcarpeta «Lectures» i un arxiu d'Excel on tenia totes les lectures referenciades. Alhora, també he disposat d'una carpeta d'anelles tradicional, on arxivava, d'una banda, les fotocòpies de la coberta i el pròleg de totes les traduccions publicades pel traductor, com també altres obres de consulta; de l'altra, tots els escrits teòrics publicats en revistes de traducció i literatura del traductor i sobre el traductor. Tots i cadascun d'aquests documents els assignava un número de TFG (TFG_001, TFG_002... fins a un total de 197 referències) i els entrava al document d'Excel. Els documents referenciats els organitzava per tipus de document (article, pròleg, entrevista, conferència...), gènere, idioma, autor, títol, anys i detalls de la publicació. A mesura que la recollida de dades avançava, el volum d'arxius i paperassa incrementava. El document d'Excel em permetia saber on era en tot moment; vegeu l'exemple:

#	Tipus de document	Ús	Format	I	B	Autor	Títol de l'obra	Editorial/ Publicació	Any
TFG#001	article	consulta	escrit	n/a	TT	DESCLOT, Miquel	«Cal llegir la poesia?»	Dins: <i>La literatura infantil i juvenil en llengua catalana</i> . Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, 2006, p. 69-92	2006

Pel que fa a la recollida de dades, he consultat totes les fonts que he cregut útils per al TFG. El primer pas ha estat el rastreig de la xarxa d'internet amb cerques per paraula clau en múltiples plataformes. D'entre els recursos online més útils, m'agradaria destacar Traces, la base de dades de llengua i literatura catalanes; DDD, el dipòsit digital de documents de la UAB; RACO, Revistes Catalanes amb Accés Obert; Servei de biblioteques de la UAB (CCUC, Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya) i la Xarxa de Biblioteques de la Diputació, entre altres. Per bé que la majoria d'articles publicats en revistes com *Caràcters*, *Faristol*, *PEN Català*, *Quaderns. Revista de Traducció, Reduccions*, *Serra d'Or* o *la Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya* són accessibles per internet, també he visitat la Sala de Revistes d'Humanitats i l'Hemeroteca General de la UAB. Pel que fa a publicacions digitals o visuals, cal esmentar *Núvol* i el programa *Tria 33* de TV3. Quant a les traduccions publicades per Miquel DescLOT i altres obres de consulta, he visitat reiteradament les biblioteques, esmentades. Aprofito per a posar en relleu el préstec consorciat (PUC), que m'ha donat accés a obres de biblioteques d'altres universitats de Catalunya, sense moure'm de la UAB. En casos en què m'ha faltat afinar la font d'informació (número de publicació, pàgina, any, organisme...), he contactat la publicació directament per telèfon o e-mail. A l'últim, altres fonts de consulta que també voldria citar són: la Biblioteca de l'Institut del Teatre i l'arxiu de produccions teatrals de Focus.

1.4. Estructura

He plantejat l'índex d'aquest TFG el més esquemàtic possible. Sis seccions, dues de les quals són la introducció i la bibliografia, i quatre seccions per a la presentació, el desenvolupament, l'anàlisi i les conclusions. En dues de les seccions, per separar àrees temàtiques i fer la lectura més distesa, m'ha semblat convenient fer quatre i tres subapartats, respectivament. Finalment, les subdivisions en la bibliografia eren necessàries perquè el corpus de publicacions del traductor era massa llarg per a concebre'l de cap altra manera que no fos en blocs i per ordre cronològic.

1.5. Agraïments

El més sincer agraïment, en primer lloc, a la tutora de Treball de Final de Grau, Montserrat Bacardí. La seva formació, experiència i professionalitat han impactat en la confecció del TFG. I la seva disponibilitat, paciència i entusiasme han estat generadors de motivació en moments que em trobava desorientada. Sense el seu mentoratge, l'execució d'aquest treball no hauria estat possible. Celebro que la Facultat de Traducció i d'Interpretació compti amb professorat del seu nivell acadèmic i humà.

Em cal agrair també al personal de la Biblioteca i la Sala de Revistes d'Humanitats la seva ajuda quan m'ha calgut trobar una obra o revista de referència.

Finalment, em cal donar les gràcies a la meua família, pel suport emocional i logístic. Sense ells, que saben com d'important és per a mi llicenciar-me, vint anys després de l'inici dels estudis, aquest TFG tampoc no hauria estat possible.

2. Perfil biogràfic del Miquel DescLOT traductor

Una cultura literària digna d'aquest nom només es pot aixecar amb garantia si s'alimenta també, i en generosa mesura, de la traducció d'allò que ha produït altres cultures. (DESCLOT 2018: 2)

En poques paraules aquesta citació del mateix Miquel DescLOT defineix amb precisió l'autor que estudiem en aquest TFG. Miquel DescLOT és un apassionat de la llengua i de la literatura. I, com veurem, des de molt jove va decidir dedicar-se a alimentar la llengua catalana de literatura pròpia i estrangera.

El que sí que passava a casa meua era que hi havia una certa curiositat pels llibres. Eren gent senzilla però amb aquesta vivor de qui se sap poemes de memòria, com la mare: poemes de Maragall, per exemple. (DESCLOT 2012a)

Miquel Muñoz i Creus, nascut el 1952 al barri del Clot, conserva bonics records d'una infantesa feliç però precària en un barri obrer. Els primers anys de vida experimentava i provava tota mena de pocions perquè de gran volia ser químic, ambicions professionals que mai no van arribar al laboratori. A nou anys un jove Miquel, curiós i amb ganes d'aprendre, va tenir la possibilitat de recitar «La ginesta» de Joan Maragall a l'escola, un primer contacte amb la literatura que, juntament amb la lectura de *l'Odissea* de Carles Riba, a setze anys, van marcar el seu destí per sempre més.

Haver fet un batxillerat de ciències no va ser un impediment per a accedir, el 1969, als estudis de Filologia Catalana a la Universitat de Barcelona, que combinava amb la impartició de classes de català i l'aprenentatge de l'anglès. Va tenir l'oportunitat de conèixer la vida de ciutat, un munt de gent diversa. Però per damunt de tot, va descobrir i va llegir els grans escriptors en llengua catalana. Miquel Muñoz ben aviat adoptà el sobrenom literari de Miquel DescLOT, arran d'una classe de literatura, en la qual el mestre li parlà de Bernat DescLOT, el que va néixer en un llogarret del Rosselló que s'anomenava *Es Clot*, i que alhora també era el sobrenom d'aquest escriptor del segle XIII.

El 1971, a dinou anys, Miquel DescLOT va publicar el primer llibre, *Ira és trista passió*, guanyador del premi Amadeu Oller i, per bé que l'autor ha dit en més d'una ocasió que hauria preferit no publicar aquesta obra per considerar-la immadura i massa precoç, el 1974 la va seguir *Viatge perillós i al·lucinant a través de mil tres-cents vint-i-set versos infestats de pirates i de lladres de camí ral*. La satisfacció només va arribar el 1978, amb la publicació de *Cançons*

de la lluna al barret, el llibre que Miquel DescLOT considera «més seriós i que ha superat, [...], el període de proves» (DESCLOT 1984: 37).

A finals d'aquesta dècada, anys d'aprenentatge i d'experimentació personal, Miquel DescLOT aprofità per a estrenar-se en la traducció amb uns poemes del francès que no van més enllà d'uns esborranys. Com ja hem vist, Miquel DescLOT estudiava anglès quan era universitari, idioma que va perfeccionar del 1980 al 1982, en ocupar un lectorat de castellà i català a la universitat anglesa de Durham. Per bé que l'escriptor havia adquirit un cert nivell d'anglès, la primera traducció publicada arriba l'any 1982 de l'italià, amb *A la deriva*, del poeta Vincenzo Cardarelli, a Edicions 62. La mateixa editorial aquesta dècada li va encarregar i publicar dues traduccions més per a la col·lecció «Les Millors Obres de la Literatura Universal»: *Moll Flanders*, de l'anglès Daniel Defoe (1982), i *Poesia russa* (1983), amb Elena Vidal, que es va encarregar de la traducció del rus al català, mentre DescLOT donava forma i sentit poètic a la traducció catalana, tasca no gens fàcil però que l'autor agraeix per l'experiència i aprenentatge que va representar. El mateix any, el 1983, també va veure la llum *Bartleby, l'escrivent*, d'Herman Melville, per a Llibres del Mall.

El període de perfeccionament traductor continuà en anglès, l'any 1985, amb *Cant de mi mateix*, una traducció que Agustí Bartra no va poder acabar i que Miquel DescLOT completà i publicà a Eumo, i l'any 1986 amb *L'Abadia de Tintern i altres textos*, de William Wordsworth. No va ser fins al 1985 que Miquel DescLOT tornà a deleitar els lectors amb una segona traducció de l'italià, *Paraules i últimes coses*, d'Umberto Saba. Finalment, el mateix any, s'estrena en el teatre amb una obra del poeta i dramaturg francès Guillaume Apollinaire, *Les mamelles de Tirèsies*, guanyadora del premi Josep Maria de Segarra de traducció teatral 1985.

Si el 1980 parlàvem d'un Miquel DescLOT novell en traducció, cinc anys després, amb vuit obres traduïdes en tres llengües diferents, Miquel DescLOT no es va aturar i va publicar dues traduccions de l'anglès, una premiada, que podem incloure en aquesta etapa formativa de la dècada dels vuitanta: *Llibres profètics de Lambeth, I* (1987), premi de la Generalitat a la millor traducció en vers 1997, i *Llibres profètics de Lambeth, II* (1989), totes dues de William Blake. Durant aquests anys que va exercitar-se en traducció, també va publicar obra pròpia, a banda de treballar de professor al Departament de Filologia Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona (1975-1992).

El traductor ha de saber trobar l'equilibri entre la humilitat de qui serveix un altre escriptor i l'orgull de qui se sap també escriptor i responsable darrer del poder de comunicació estètica del text traduït. (DESCLOT 2007: 41-42)

Als anys noranta descobrim un Miquel DescLOT madur i experimentat en l'art de traduir. L'interès desbordant de l'autor per la literatura i la traducció el fa decidir a deixar el sou fix de professor a la universitat per explorar i exercir la professió d'escriptor a temps complet. Algunes de les traduccions més notables d'aquesta època són: de l'italià, *El ventall*, de Carlo Goldoni (1990), primer accèssit al premi Josep Maria de Sagarra de traducció teatral 1991; del francès, *Amfitrió*, de Molière (1995); de l'anglès, *Al nord de Boston*, de Robert Frost (1994), i *La tempesta*, de Shakespeare (1997).

Des del canvi de segle fins a l'actualitat Miquel DescLOT no ha deixat de dedicar-se a allò que més l'omple: llegir, escriure i traduir. Prova d'això en són la quantitat d'articles, obres pròpies i traduccions. Si bé l'escriptor Miquel DescLOT té moltes virtuts, dues en concret el converteixen en un cas excepcional: la versatilitat amb què es mou d'un gènere a l'altre i l'ampli coneixement de diverses llengües estrangeres i de la llengua catalana. Ha traduït més obres teatrals de Shakespeare, com *Macbeth* (2002) i *Otel·lo* (2006), i poesia: *Poesies* de Goethe (2000); *Saps la terra on floreix el llimoner* (2000), una antologia de Dante, Petrarca i Michelangelo, guardonada amb el premi Crítica Serra d'Or de traducció 2000; i *Cançoner* de Francerco Petrarca (2016), doblement guardonada amb el premi Cavall Verd Rafel Jaume de traducció de poesia i el premi Ciutat de Barcelona de traducció al català 2017. En aquestes reescriptures és on Miquel DescLOT assoleix la màxima expressió de la paraula.

Mag de les paraules no ha ignorat la literatura infantil, gènere que també cultiva amb la traducció de contes populars i l'adaptació de llegendes de tradició oral de cultures llunyanes. Entre les obres més destacades trobem *Itawa* (1979), rondalla dels pell-roges americans; *Versos perversos*, de Roald Dalh (1986), premi Nacional de Traducció de Literatura Infantil 1988 del Ministerio de Cultura; una adaptació d'*Els contes de Canterbury* de Geoffrey Chaucer (1992), *El llibre esbiaixat* (2007) i *El llibre amb coet* (2008), de Peter Newell, i més recentment, *Contes fil per randa* (2018), de Rudyard Kipling.

Quaranta set anys després d'aquell llibre de poemes primerenc i inexpert, *Ira és trista passió*, Miquel DescLOT ha publicat més d'una setantena de traduccions amb molt bona acollida, i actualment se'l considera un dels màxims exponents de la literatura catalana com a creador i traductor.

Any ▾	Autor ▾	Títol de l'obra ▾	Gènere ▾	Editorial ▾
1982	CARDARELLI, Vincenzo	<i>A la deriva</i>	Poesia	Barcelona: Edicions 62
1982	DEFOE, Daniel	<i>Moll Flanders</i>	Narrativa	Barcelona: Edicions 62 i la Caixa
1983	Antologia	<i>Poesia russa. Antologia</i>	Poesia	Barcelona: Edicions 62 i la Caixa [Amb Elena Vidal]
1983	MELVILLE, Herman	<i>Bartleby, l'escrivent</i> <i>Una història de Wall Street</i>	Narrativa	Barcelona: Llibres del Mall
1985	KOSOVEL, Srečko	<i>La barca d'or</i>	Poesia	Barcelona: Llibres del Mall [Amb Anton Carrera i Josep Palau i Fabre]
1985	SABA, Umberto	<i>Paraules i últimes coses</i>	Poesia	Barcelona: Empúries
1985	WHITMAN, Walt	<i>Cant de mi mateix</i>	Poesia	Vic: Eumo [Amb Agustí Bartra]
1986	APOLLINAIRE, Guillaume	<i>Les mamelles de Tirésias</i>	Teatre	Barcelona: Institut del Teatre. Llibres del Mall
1986	WORDSWORTH, William	<i>L'abadia de Tintern i altres textos</i>	Poesia	Barcelona: Llibres del Mall
1987	BLAKE, William	<i>Llibres profètics de Lambeth, I</i> <i>Profecies polítiques</i>	Poesia	Barcelona: Proa
1989	BLAKE, William	<i>Llibres profètics de Lambeth, II</i> <i>La Bíblia de l'infern</i>	Poesia	Barcelona: Proa
1991	STRAVINSKY, Igor	<i>Història del soldat</i>	Teatre	Barcelona: Teatre Lliure
1993	GOLDONI, Carlo	<i>El ventall</i>	Teatre	Traduït per a la companyia del Teatre del Sol (1990) Barcelona: Institut del Teatre
1994	FROST, Robert	<i>Al nord de Boston</i>	Poesia	Barcelona: Edicions 62
1995	Antologia	<i>Per tot coixí les herbes. De la lírica japonesa</i>	Poesia	Barcelona: Proa
1995	MOLIÈRE	<i>Amfitrió</i>	Teatre	Barcelona: Teatre Lliure
1998	SCHÖNBERG, Arnold	<i>Pierrot Lunaire</i>	Teatre	Barcelona: Teatre Lliure
1998	SHAKESPEARE, William	<i>La tempesta</i>	Teatre	Traduït per a Focus (1997) Barcelona: Proa
1999	Dante, Petrarca, Michelangelo	<i>Saps la terra on floreix el llimoner?</i>	Poesia	Barcelona: Proa
2000	GOETHE, J.W.	<i>Poesies</i>	Poesia	Barcelona: Proa
2001	Antologia	<i>El jardí de les malícies.</i> <i>De la poesia eròtica universal</i>	Poesia	Manresa: Angle
2001	PRÉVERT, Jacques	<i>Preversions</i>	Poesia	Barcelona: Proa
2002	SHAKESPEARE, William	<i>La tragèdia de Macbeth</i>	Teatre	Traduït per a Focus (2002) Barcelona: Columna
2003	MOLIÈRE	<i>Teatre Complet, I</i>	Teatre	Barcelona: Institut del Teatre
2003	PETRARCA, Francesco	<i>Cançonero. Tria de sonets</i>	Poesia	Barcelona: Proa
2004	Antologia	<i>De tots els vents. Selecció de versions poètiques</i>	Poesia	Manresa: Angle
2004	SHAKESPEARE, William	<i>Romeu i Julieta</i>	Teatre	Traduït per al Teatre Lliure (2003) Barcelona Edicions Proa

Any	Autor	Títol de l'obra	Gènere	Editorial
2006	SHAKESPEARE, William	<i>Otel·lo</i>	Teatre	Traduït per al Teatre Lliure (2006) Dins: SHAKESPEARE, William. Tria d'obres
2010	Antologia	<i>Antologia de la poesia universal.</i>	Poesia	Barcelona: Edicions 62
2010	BUONARROTI, Michelangelo	<i>Sol, jo, cremant a l'ombra</i>	Poesia	Bellcaire de l'Empordà: Edicions Vitel·la
2012	HILTON, James	<i>Passi-ho bé, senyor chips</i>	Narrativa	Barcelona: Viena
2014	LÉRMONTOV, Mikhaïl	<i>Galoparé a l'estepa com el vent</i>	Poesia	Barcelona: Alpha [Amb Arnau Barios]
2014	SHAKESPEARE, William	<i>Com us plagui</i>	Teatre	Traduït per al Teatre Akadèmia (2014) Publicat dins: SHAKESPEARE, William. Tria d'obres
2015	MAILLOL, Aristides	<i>Maillol. Notes d'un viatge a Grècia. 1908</i>	Narrativa	Barcelona: Institut de Cultura
2015	STEINER, George	<i>Tritons. Els tres llenguatges de l'home</i>	Narrativa	Barcelona: Arcàdia
2016	PETRARCA, Francesco	<i>Cançoners</i>	Poesia	Barcelona: Proa
2017	SHAKESPEARE, William	<i>William Shakespeare Tria d'obres</i>	Teatre	Barcelona: Proa

Taula 1. Traduccions de Miquel Descot de narrativa, poesia i teatre, per ordre cronològic

3. La traducció

3.1. El perquè

Un d'aquells vespres d'hivern, el senyor Badia va arribar a classe amb *L'Odissea* de Carles Riba sota el braç i ens va proposar que cadascun de nosaltres en llegís un fragment en veu alta. [...] No recordava haver llegit gaires poemes catalans amb tant de plaer com aquells hexàmetres traduïts del grec homèric. (DESCLOT 2004: 27-28)

Segons Miquel DescLOT aquella proposta, aparentment inofensiva, del mestre de literatura amagava l'objectiu calculat d'embruixar els seus quatre alumnes amb l'obra ribiana, i ho va aconseguir. L'emoció que havia experimentat no només brollava de la història que aquells versos narraven, sinó també d'aquella correntia de sons verbals. Carles Riba i la seva magistral traducció del clàssic grec havien fet comprendre a Miquel DescLOT «que la traducció és una veritable art literària, i que el traductor és un escriptor com un altra» (DESCLOT 2004: 28).

Aquells anys, quan estudiava filologia a la universitat, una segona vivència va germinar la llavor deixada per l'obra de Riba, i va arrelar en la necessitat d'exercir l'art de traduir. La falta d'emoció en les traduccions que llegia el van dur a qüestionar-se, no tant els autors, sinó la tasca del traductor que les havia escomès. DescLOT estava convençut que aquells traductors havien traduït a cop de diccionari, faltats d'experiència, i oblidant l'ofici mateix d'escriure: «Per la via negativa, aquells traductors em corroboraven el que ja m'havia revelat Carles Riba de manera molt més estimulante» (DESCLOT 2004: 29).

Com si de literatura xinesa es tractés, l'escriptor de Castellar, marcat pel yin, representat per l'*Odissea*, i el yang, les traduccions decebedores, s'inicià en la traducció. Li havia quedat clar que la traducció no és una activitat aliena que exerceixen alguns, sinó que la traducció és literatura, traduir és escriure, i per tant és un exercici que no pot fer qualsevol. Amb el pas dels anys l'escriptor ha elaborat una admirable bibliografia traductora, nodrida per la seva pròpia concepció de l'ofici de traductor.

- Emocionar amb la traducció

Les primeres provatures traductores de Miquel DescLOT emergeixen del seu desig per compartir el poema francès «Pour faire le portrait d'un oiseau», de Jacques Prévert amb la família: «El vaig traduir, per mirar de provocar en els de casa el mateix efecte que havia tingut en mi» (DESCLOT 2012b). Més enllà de traduir uns versos, va escriure en català les paraules del

poeta francès amb l'esperança de despertar emocions similars a les que l'original l'hi havia fet sentir a ell. Encara que Miquel DescLOT no va publicar cap traducció en aquests primers anys de joventut, va continuar explorant la traducció. La següent ocasió va ser amb unes traduccions d'Amaru, la versió castellana de les quals l'havien decebut profundament. Des de llavors, escriure per emocionar ha estat l'eix vertebrador en l'obra literària de Miquel DescLOT, i en particular de les traduccions. Perquè traduir no és un procés mecànic de traslladar paraules d'una llengua a una altra, sinó un exercici d'escriure i despertar sensacions amb les paraules. Val a dir que el poeta traductor, finalment, va compartir amb els lectors aquells primers versos de Prévert i molts d'altres a *Preversions* (2001).

- El gènere de la traducció

Estrenada la dècada dels vuitanta, Miquel DescLOT viu un moment d'inflexió. Havia publicat *Cançons de la lluna al barret*, reconegut per l'autor com el seu primer llibre. Personalment, estava decebut pel gir professional que havien emprès alguns dels companys d'estudi. En aquells primers anys de democràcia, l'escriptor es trobava faltat d'aquella espurna creadora tan necessària per a escriure poesia. Amb el propòsit clar de continuar escrivint, Miquel DescLOT recorre a la traducció com a font d'inspiració: «Ara estic traduint molt i la raó és ben simple: vull exercitar-me. [...], actualment estic immers dins un estat d'indecisió i de cautela a l'hora d'escriure i necessito exercitar-me en el meu ofici» (DESCLOT 1984: 37). Fins aquell moment, per a Miquel DescLOT la traducció era una eina que l'ajudava a gaudir i a compartir els poemes de literatures estrangeres. A partir d'aleshores, intensifica l'exercici de la traducció que considera un gènere literari més.

- Compromès amb la traducció

Fins ara Miquel DescLOT havia exercit la traducció aspirant emocionar els lectors alhora, que li permetia enriquir les seves habilitats d'escriptor. El compromís amb la professió escollida i amb les literatures i les llengües de treball s'intensifica.

Un exemple d'aquest compromís, el trobem en l'extensa bibliografia d'obres traduïdes. Si bé moltes traduccions publicades per Miquel DescLOT responen a interessos literaris personals, en la bibliografia també hi ha traduccions fruit d'encàrrecs d'editorials i compromisos socials.

És el cas de *Moll Flanders* i *Poesia russa*, que formen part d'un projecte editorial que pretén acostar grans obres de la literatura estrangera a la llengua catalana. Ben diferent és la gènesi dels *Llibres profètics de Lambeth*, de William Blake. No va ser el primer a traduir al romàntic anglès. Escriptors de la talla de Marià Manent i Sergimon Serrallonga ja havien traduït parts de l'obra blakiana. Miquel DescLOT, conscient del fet que el lector català només podia accedir a una part de l'obra del poeta anglès, va decidir complementar les traduccions que havien escomès els seus antecessors. Un cop posat a traduir, va enllestir el conjunt de sis títols, que, per raons pràctiques, es distribueix en dos volums en la versió catalana. En paraules de l'escriptor, «Per acabar, en moltes d'elles [traduccions], com el mateix *Cançonner* de Petrarca, les poesies de Michelàngel o els *Llibres profètics* de Blake, hi he treballat amb la voluntat d'omplir allò que jo sentia com un buit en la nostra literatura» (DESCLOT 2004: 36).

3.2. Llengües i literatures traduïdes

Hem vist que Miquel DescLOT va començar llegint els grans noms de la nostra literatura, i que el gust per la poesia progressivament el va conduir a un univers literari molt més divers: la literatura universal. Amb els de casa, ha descobert la riquesa lingüística de la llengua i la força emotiva de les paraules ben combinades. En la literatura universal ha conegut els autors que van inspirar els de casa: Homer, Petrarca, Shakespeare, Goethe...; a partir dels quals ha construït el seu propi món literari.

A continuació, proposem una taula amb totes les traduccions de narrativa, teatre i poesia de Miquel DescLOT. A la primera columna hi ha la literatura d'origen, seguit de l'idioma des del que s'ha traduït, l'autor i el nom de l'obra, el gènere i l'any de publicació. D'una volada, veiem la presència de literatures popularment traduïdes, com l'anglesa, però també hi trobem literatures tan llunyanes com la japonesa. L'escriptor ha traduït d'un total de vuit literatures i de tres llengües diferents.

Literatura ▼	Idioma ▼	Autor ▼	Títol de l'obra ▼	Gènere ▼	Any
Alemana	Alemany	GOETHE, J.W.	<i>Poesies</i>	Poesia	2000
Alemana	Alemany	SCHÖNBERG, Arnold	<i>Pierrot Lunaire.</i>	Teatre	1998
Americana	Anglès	FROST, Robert	<i>Al nord de Boston</i>	Poesia	1994
Americana	Anglès	MELVILLE, Herman	<i>Bartleby, l'escrivent</i> <i>Una història de Wall Street</i>	Narrativa	1983
Americana	Anglès	WHITMAN, Walt	<i>Cant de mi mateix</i>	Poesia	1985
Anglesa	Anglès	BLAKE, William	<i>Llibres profètics de Lambeth, I</i> <i>Profecies polítiques</i>	Poesia	1987
Anglesa	Anglès	BLAKE, William	<i>Llibres profètics de Lambeth, II</i> <i>La Bíblia de l'Infern</i>	Poesia	1989
Anglesa	Anglès	DEFOE, Daniel	<i>Moll Flanders</i>	Narrativa	1982
Anglesa	Anglès	HILTON, James	<i>Passi-ho bé, senyor chips</i>	Narrativa	2012
Anglesa	Anglès	SHAKESPEARE, William	<i>La tempesta</i>	Teatre	1998
Anglesa	Anglès	SHAKESPEARE, William	<i>La tragèdia de Macbeth</i>	Teatre	2002
Anglesa	Anglès	SHAKESPEARE, William	<i>Romeu i Julieta</i>	Teatre	2004
Anglesa	Anglès	SHAKESPEARE, William	<i>Otel·lo</i>	Teatre	2006
Anglesa	Anglès	SHAKESPEARE, William	<i>Com us plagui</i>	Teatre	2014
Anglesa	Anglès	SHAKESPEARE, William	<i>William Shakespeare</i> <i>Tria d'obres</i>	Teatre	2017
Anglesa	Anglès	STEINER, George	<i>Tritons</i> <i>Els tres llenguatges de l'home</i>	Narrativa	2015
Anglesa	Anglès	WORDSWORTH, William	<i>L'abadia de Tintern i altres textos</i>	Poesia	1986
Diverses	Varis	Antologia	<i>El jardí de les malícies</i> <i>De la poesia eròtica universal</i>	Poesia	2001
Diverses	Varis	Antologia	<i>De tots els vents. Selecció de versions poètiques</i>	Poesia	2004
Diverses	Varis	Antologia	<i>Antologia de la poesia universal</i>	Poesia	2010
Eslovena	Francès/ Italià	KOSOVEL, Srečko	<i>La barca d'or</i>	Poesia	1985

Literatura	Idioma	Autor	Títol de l'obra	Gènere	Any
Francesa	Francès	APOLLINAIRE, Guillaume	<i>Les mamelles de Tirésias</i>	Teatre	1986
Francesa	Francès	MAILLOL, Aristides	<i>Maillol. Notes d'un viatge a Grècia. 1908</i>	Narrativa	2015
Francesa	Francès	MOLIÈRE	<i>Amfitrió</i>	Teatre	1995
Francesa	Francès	MOLIÈRE	<i>Teatre Complet, I</i>	Teatre	2003
Francesa	Francès	PRÉVERT, Jacques	<i>Preversions</i>	Poesia	2001
Italiana	Italià	BUONARROTI, Michelangelo	<i>Sol, jo, cremant a l'ombra</i>	Poesia	2010
Italiana	Italià	CARDARELLI, Vincenzo	<i>A la deriva</i>	Poesia	1982
Italiana	Italià	Dante, Petrarca, Michelangelo	<i>Saps la terra on floreix el llimoner?</i>	Poesia	1999
Italiana	Italià	GOLDONI, Carlo	<i>El ventall.</i>	Teatre	1993
Italiana	Italià	PETRARCA, Francesco	<i>Cançoners. Tria de sonets</i>	Poesia	2003
Italiana	Italià	PETRARCA, Francesco	<i>Cançoners</i>	Poesia	2016
Italiana	Italià	SABA, Umberto	<i>Paraules i últimes coses</i>	Poesia	1985
Japonesa	Anglès/ Francès	Antologia	<i>Per tot coixí les herbes. De la lírica japonesa</i>	Poesia	1995
Russa	Rus	Antologia	<i>Poesia russa. Antologia</i>	Poesia	1983
Russa	Rus	LÉRMONTOV, Mikhaïl	<i>Galoparé a l'estepa com el vent</i>	Poesia	2014
Russa	Rus	STRAVINSKY, Igor	<i>Història del soldat</i>	Teatre	1991

Taula 2: Obres traduïdes per Miquel DescLOT segons la literatura i l'idioma

Amb un simple cop d'ull, observem la preponderància de literatura anglesa i americana en comparació amb altres literatures. De l'altre costat de l'atlàntic trobem noms com Walt Whitman, Herman Melville o Robert Frost. I de més a la vora, de la tradició anglesa, hi trobem traduccions d'un clàssic com William Shakespeare o d'altres escriptors com Daniel Defoe i dels romàntics William Blake i William Wordsworth. Sembla evident que Miquel DescLOT s'ha sentit còmode traduint de l'anglès. No oblidem que Miquel DescLOT va estudiar anglès quan era jove, i va viure dos anys a Durham, fet que l'ha dotat d'un bon coneixement de l'idioma.

Una altra literatura generosament representada és la italiana. No hem trobat mostres mesurables del coneixement d'italià del traductor. No obstant això, ha estat sempre admirador dels clàssics de la literatura italiana i hi ha intimat fins a assolir una fita quasi

impossible: Miquel DescLOT ha estat l'únic poeta català capaç de traslladar els 7.785 versos del *Cançonier* de Petrarca a la nostra llengua.

El francès, a l'època que el poeta va cursar l'educació primària i el batxillerat, era la llengua estrangera que s'ensenyava en el sistema educatiu. Això, i l'aprenentatge continuat, li ha permès de llegir literatura francesa i traduir-ne al català mostres representatives de la tradició teatral, com Molière i Guillaume d'Apollinaire.

Miquel DescLOT també ha admirat escriptors de literatures celebrades com la russa, de literatures minoritàries com l'eslovena i de literatures llunyanes com la japonesa. Sabem pel mateix Miquel DescLOT que no sap ni un borrall de rus, d'eslovè o de japonès. Així doncs, com i amb quines eines ha escomès aquestes traduccions?

Per estricte ordre cronològic, començarem amb la literatura russa, triplement representada en la bibliografia. De les tres obres traduïdes, de *Poesia russa* disposem de més informació sobre el complex procés de traducció. Sabem que l'antologia fou un encàrrec d'Edicions 62, que Miquel DescLOT va dur a terme amb l'ajuda d'Elena Vidal. Aquesta darrera es va encarregar de la traducció del rus al català, i Miquel DescLOT era el responsable de fer allò que millor sap fer, escriure poesia:

Vam descartar d'antuvi la possibilitat de fer unes recreacions literàries dels originals russos, i optàrem per donar-ne unes traduccions tan literals com fos possible, així en la semàntica com en l'estructura formal. (DESCLOT 1983: 15)

En una traducció a quatre mans, els processos adoptats són particularment importants. En un primer estadi, Elena Vidal traslladava, paraula per paraula, per després elaborar una segona traducció endreçant allò que la literalitat no donava sentit. Tot seguit, i acompanyat d'uns comentaris personalitzats de l'estil de cada autor, Miquel DescLOT donava forma als versos russos en català. Finalment, els poemes catalanitzats tornaven a mans d'Elena Vidal que en feia una lectura comparativa amb els russos originals per polir-ne el resultat, si calia.

El procés de traducció de *La barca d'or*, de Srečko Kosovel, no està gens documentat. L'obra pertany a una literatura minoritària i poc coneguda com és l'eslovena. Probablement la traducció fos un encàrrec, que Miquel DescLOT va acceptar juntament, amb Anton Carrera i Josep Palau i Fabre. Cap dels tres col·laboradors sabia un borrall d'eslovè i, davant la impossibilitat de trobar algú que els pogués ajudar amb la llengua, van haver de recórrer a traduccions del francès i de l'italià per a descodificar els versos eslovens. Tant al pròleg de Josep Palau i Fabre, com a l'epíleg de Miquel DescLOT, els traductors tracten els poemes en

català de versions provisionals. La sinceritat d'aquestes paraules, juntament amb la publicació dels poemes originals, denoten transparència i honestedat.

Finalment, cal fer referència a *Per tot coixí les herbes. De la lírica japonesa*. A diferència dels dos exemples anteriors, aquest recull de poesia japonesa respon íntegrament a un desig del poeta d'aproximar la poesia japonesa al lector català. En aquest cas, Miquel DescLOT també ha confessat no entendre ni una paraula de japonès, i per tant va haver de confiar en la tradició encetada en altres llengües per a explorar la poesia japonesa.

A Catalunya, més enllà de l'adaptació de la tanka com a forma poètica per part de Carles Riba, entre altres, no hi havia cap mostra de literatura japonesa. El més proper a la literatura oriental provenia de Marià Manent, d'ençà que havia interpretat la poesia xinesa amb *L'aire daurat*, el 1928. Miquel DescLOT havia llegit amb molt plaer les versions de poesia xinesa d'Arthur Wayle, però els veritables referents van ser els dos volums de *Masterpieces of Japanese Poetry*, de Miyamori Asatarō. Reprenent l'interès que li havia despertat la poesia japonesa, va concebre l'elaboració de *Per tot coixí les herbes. De la lírica japonesa* com una obra d'«interpretacions»: d'una banda, conscient que, sense entendre japonès, no podia assolir la literalitat; de l'altra, va veure una oportunitat per a exercir la traducció com ell l'entenia escrivint poesia japonesa en català.

El traductor, doncs, ha sortit en diverses ocasions de la seva àrea de confort lingüístic per traslladar les veus d'escriptors de llengües llunyanes al català. Sempre ha aspirat, en totes i cadascuna de les seves traduccions, sense defallir, fins i tot quan les eines han estat limitades, a fer una feina absolutament literària, carregada de la musicalitat i l'emoció de l'original.

3.3. La traducció poètica, un quart gènere

DescLOT ha dedicat la seva carrera d'escriptor, una de les més consistentes i més compromeses amb l'art d'escriure de l'actual panorama literari, a la traducció de poesia, entesa no pas com un apèndix dels gèneres poètics sinó com un gènere poètic autònom. (TORRENTS 2004: 7)

A l'època clàssica s'agrupaven les creacions literàries en tres gèneres: la lírica, l'èpica i el drama. La lírica era el gènere musical i literari que convidava l'autor a evocar sentiments i emocions vers alguna persona o objecte, sovint acompanyat de l'instrument que li dona nom, la lira. L'èpica narrava històries, sovint relacionades amb les aventures heroiques dels guerrers d'antany. I el drama, mostrava situacions fictícies o reals amb una trama caracteritzada pel «realisme». La manera com ens referim als gèneres literaris és una

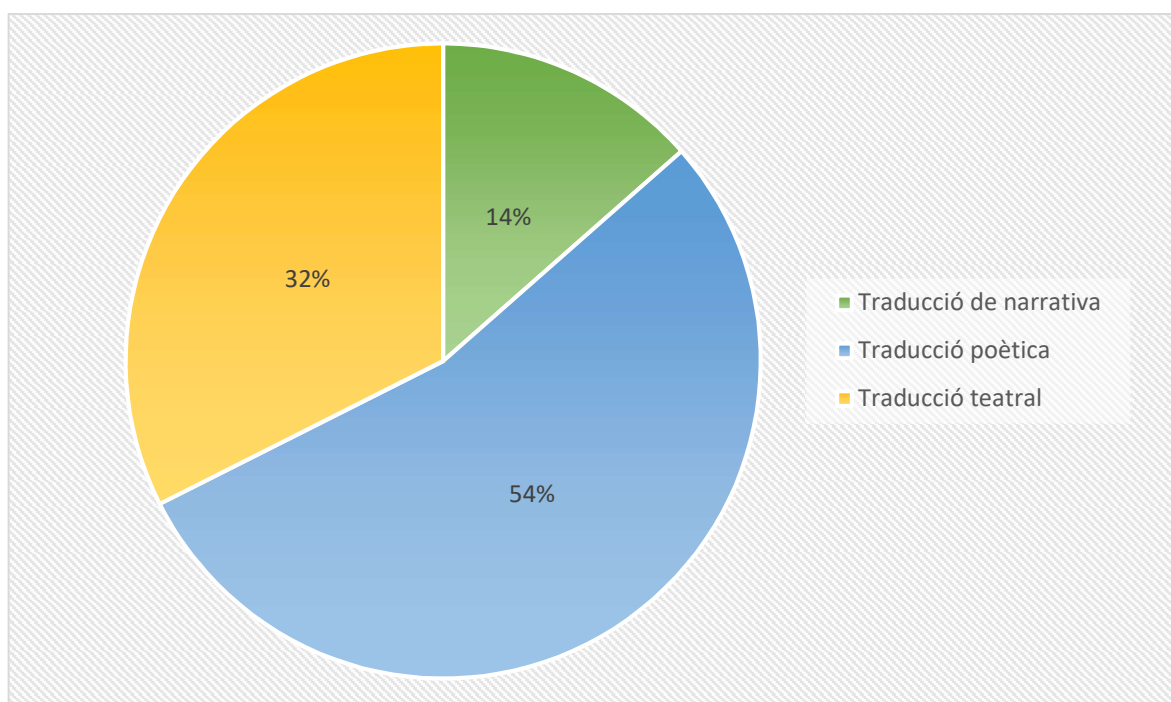
convenció més, com tantes altres en la nostra societat. Per això, amb el pas del temps, els termes han canviat. Actualment, parlem de poesia, narrativa i teatre quan volem catalogar la producció literària del món contemporani. Veus com la de Miquel DescLOT o Ricard Torrents proposen una quarta categoria: la traducció literària.

Segons Miquel DescLOT, si entenem la traducció com un exercici d'escriptura, en què el traductor desperta els sentiments i l'essència que l'obra original ha evocat en els seus lectors, llavors parlem de literatura i, en conseqüència, la traducció literària és un gènere més. En favor d'aquesta consideració, sembla obvi que no és el mateix traduir una obra de Shakespeare que traduir el manual d'instruccions de la nevera de casa. Més encara, les habilitats del traductor que du a terme la traducció del bard de la literatura anglesa, en principi, no haurien de ser les mateixes que les del traductor que tradueix el manual d'instruccions. Seria com comparar les capacitats culinàries d'un xef guanyador d'una estrella Michelin i les d'un cuiner amateur. Sense voler desmerèixer cap dels dos professionals, els nivells de tècnica i execució dels plats no serien equiparables. Citem unes paraules de Miquel DescLOT en què justifica que la traducció literària mereix la consideració de gènere literari:

El traductor literari tradueix significats, però també tradueix tons, nivells de llenguatge, estils, mons, ressons, convencions, referències, cultures, etcètera, i no aconseguirà que la seva traducció sigui literària fins que no hagi aconseguit que aquella constel·lació original de factors faci cristal·litzar en la llengua pròpia una constel·lació equivalent. (DESCLOT 2015: 2)

És, doncs, des del reconeixement a la traducció literària entesa com a gènere, que volem analitzar el conjunt d'obres traduïdes per Miquel DescLOT segons la seva naturalesa literària: traducció narrativa, traducció poètica i traducció teatral. L'objectiu és veure quin gènere ha estat més traduït, determinar si l'escriptor prefereix un gènere per damunt dels altres, i quines dificultats i reptes presenta un gènere respecte dels altres.

En relació al primer objectiu, hem creat un gràfic que mostra amb percentatges el volum de la bibliografia de Miquel DescLOT per gèneres. Hem extret aquestes dades de la taula bibliogràfica de la secció anterior, «Llengües i literatures traduïdes». Representada en blau, amb un 54%, hi veiem la traducció poètica, seguida d'un 32%, en groc, de la traducció teatral i, en darrera posició, en color verd, amb un 14%, hi trobem la traducció de narrativa.

Taula 3: Percentatges segons els gèneres de les traduccions de Miquel Desclot

Recordem que no totes les obres traduïdes són fruit del capritx literari de Miquel Desclot, sovint accepta encàrrecs d'editorials o de companyies teatrals. Més encara a partir del moment que deixa la docència per dedicar-se a l'escriptura a temps complet. Si bé hem dut a terme un procés de recerca d'informació i anàlisi d'articles, entrevistes, pròlegs... de Miquel Desclot, la documentació de què disposem no especifica quines traduccions són encàrrecs i quines són projectes personals. Tanmateix, en una entrevista del 1995 per a la revista cultural *Serra d'or*, Miquel Desclot confessava que la poesia es tradueix més per gust que per encàrrec. Anys més tard, el 2012, en el digital de cultura *Núvol*, en ser preguntat per la seva dèria en l'escriptura, el traductor va respondre, ras i curt «La poesia» (DESCLOT 2012c). Sembla incontestable que la traducció poètica és el gènere que millor respon a les exigències literàries personals de l'escriptor. Però quines són aquestes exigències? S'han construït damunt de dos pilars que sostenen un univers molt personal: el primer pilar és el gust per la literatura que s'expressa amb paraules capaces de desfermar emocions, mentre que el segon s'alça entorn de la música: la sonoritat, la melodia, el timbre, el ritme... En breu, i responent al segon objectiu, l'obra arquitectònica que millor se sustenta en aquests dos pilars essencials de Miquel Desclot és la poesia.

Per més que l'escriptor troba en la poesia la màxima expressió de la paraula, no podem oblidar ni menystenir el valor literari de les traduccions de narrativa i teatre. Tot seguit, veure'm amb exemples algunes de les dificultats i reptes que presenta cada gènere d'acord amb l'experiència del traductor.

Quan Miquel DescLOT va dur a terme la traducció de *Moll Flanders*, no tenia l'experiència que amb la pràctica i els anys adquiriria. La narrativa realista, acurada i minuciosa de l'original, no el van dissuadir de l'escomesa. El traductor no va tenir poca feina a traslladar la credibilitat de la narració, l'estil confús i el llenguatge sovint barroer de l'original. Així ho expressava en el pròleg de la traducció publicada l'any 1983.

Quan va escometre *El ventall*, de Carlo Goldoni, DescLOT acumulava deu anys d'ofici i nombroses traduccions publicades. Si *El ventall* no era la primera traducció teatral de l'escriptor, tampoc era la primera traducció d'aquesta obra italiana al català. A principis del segle passat, Narcís Oller ja n'havia publicat una versió sota el títol d' *El vano*, a la Biblioteca Popular de L'Avenç. Per més que les traduccions d'obres teatrals es publiquin en forma de llibre, la realitat és que han estat concebudes per a ser representades en un teatre. Per aquesta particularitat, les traduccions teatrals són més susceptibles de retraduccions freqüents, per part de traductors de diferents èpoques i coetanis. En aquest cas, la Companyia de Teatre del Sol de Sabadell volia representar la popular obra de Goldoni, però no veia possible adaptar la versió de Narcís Oller a l'escena. El llenguatge i alguns criteris de traducció del novel·lista havien envellit. La necessitat d'una nova traducció era irreversible. Miquel DescLOT va acceptar l'encàrrec, amb l'objectiu clar de fer una traducció essencialment per a ser representada pels actors i escoltada pel públic assistent. Aquests darrers elements són fonamentals en la traducció teatral, i així ho exposava Lluís Hansen en la intervenció al XV Seminari sobre la Traducció a Catalunya: «una obra de teatre està més destinada a ser vista i oïda que no llegida, ja que sovint estan destinades a les persones que les han de representar, [...] que cal tenir en compte: l'oralitat; que la recepció és auditiva i immediata; [...] que cal pensar en la respiració de l'actor etc. » (HANSEN 2008: 59-60).

Com ja hem vist amb aquell 54%, la traducció poètica és el gènere per excel·lència del traductor. El gust per la poesia de Maragall, Riba o Foix, el va ajudar a despertar el poeta que duia a dins. I el desig de professionalització en l'ofici mateix li va donar a conèixer un nou gènere: la traducció literària. Des de llavors Miquel DescLOT ha traduït poesia exercint de poeta, és a dir, escrivint els poemes d'altri com els propis. Per a ell, la poesia no parteix de la

raó, perquè no ha estat concebuda per ser entesa, sinó sentida. La poesia parteix dels sentiments d'aquell qui l'escriu, i per tant, el traductor no pot conformar-se amb una traducció de paraules, ha de crear un llenguatge emocional capaç de desvetllar sentiments afins en la llengua pròpia. Aquest assoliment només és a l'abast d'aquells que escriuen i respiren poesia. El reconeixement de les traduccions poètiques de Miquel DescLOT, per part de companys de professió i crítics literaris no és fruit de la casualitat. Les seves traduccions són celebrades per la riquesa lingüística, la capacitat per a crear repliques dels originals i el goig de llegir una obra literària. Un bon exemple n'és *Sol, jo cremant a l'ombra*, de Michelangelo Buonarroti. La vessant poètica de l'artista italià no va gaudir del mateix reconeixement que les seves obres arquitectòniques i escultòriques. En canvi, si que ha estat reconeguda segles després, en els cercles literaris europeus, on escriptors com Thomas Mann definien la poesia aspra i inacabada de l'italià de poesia en «estat salvatge», i poetes de la talla de William Wordsworth s'havien sentit incapaços de traduir-la. Tanmateix, no va intimidar Miquel DescLOT, que va abordar-ne la traducció amb la humilitat de qui no pretén ser més que l'altre, més enllà fer-lo parlar en un altra idioma. Així ho expressava el traductor en el pròleg de l'obra: «les versions que publico presenten una forma bessona a l'original, [...], tractant-se d'un transvasament entre dues llengües romàniques: el mateix nombre de versos, les mateixes mètriques i els mateixos esquemes de rima» (DESCLOT 2010: 24).

Amb aquest tres exemples hem vist com Miquel DescLOT afronta la traducció literària de narrativa o teatre amb la mateixa ètica professional que tradueix poesia. I és que, el veritable repte de la traducció literària no es manifesta ben bé en les distincions de gèneres. Les diferències entre la prosa de Herman Melville i els poemes de Shakespeare són relatives per a qualsevol reescriptor de les seves obres.

3.4. Tradició pròpia i tradició universal

Mi Parnaso es bastante clásico. En la cumbre, siempre están Homero, Ásquilo, Sófocles, Dante, Petrarca, Shakespeare y Goethe (en el Parnaso de mi propia tradición, la cumbre la ocupan Ausiàs March, Josep Carner, J.V. Foix y Carles Riba). En los alrededores de mi cumbre conviven nombres como Ovidio, Blake, Leopardi, Baudelaire, Hardy, Maragall, Machado, Apollinaire, Basho, y otros muchos. Mi gusto es bastante variado, incluso ecléctico. (DESCLOT 2003)

- Mestratge i tradició

Si avui tenim el goig de comptar amb l'obra poètica i traductora de Miquel DescLOT, ho devem a un puny de mestres, que no és el mateix que professors. Per l'escriptor, els professors que

va trobar a l'educació reglada no van ser mestres; en canvi, els mestres que impremeditadament va trobar en classes de literatura fora d'horari lectiu i a la universitat, fossin professors o no, van marcar el seu futur literari.

Així doncs, entre els mestres més rellevants en la vida de Miquel Desclot, hi trobem noms com: Ignasi Riera, un lletraferit de mena, que va saber guiar les seves primeres passes literàries; Alfred Badia, professor de filosofia, poeta i autor de teatre, amb qui va descobrir Jacint Verdaguer i Carles Riba; Joan Baptista Bertran, que li va donar a conèixer Leopardi, o Ricard Salvat, dos veritables professors de literatura a la universitat, i, finalment, Gabriel Ferrater, amb qui va entendre la poesia de Josep Carner.

Encara que Miquel Desclot ha expressat en diverses ocasions la falta de mestratge per part dels professionals de l'ofici literari als més joves, en comparació amb altres països, la tradició literària de casa i de fora ha estat elemental per al seu creixement personal i literari: «M'ho he hagut de fer sempre sol, mirant com ho feien els grans, els clàssics. En canvi, quan veus que alguns poetes anglesos, potser ja formats i tot, tenien accés a mestres, i que els ajudaven en qüestions tècniques, penses 'Caram, quina sort'» (DESCLOT 2012d). De la tradició pròpia ha après l'ofici d'escriure. De la tradició universal, les diferents maneres d'expressar-se li han ampliat el seu repertori expressiu.

- Tradició pròpia

Si recitar un poema de Joan Maragall va ser la primera experiència literària de Desclot, les que van succeir-se després van sumar al seu Parnàs de referents. A setze anys, quan ja havia llegit Jacint Verdaguer i Josep Maria de Sagarra, va descobrir *La primera història d'Esther* (1948), de Salvador Espriu, i *l'Odissea* (1948), de Carles Riba. A disset, quan ja tenia clar que volia dedicar-se a les lletres i va començar la universitat, admirava les creacions literàries de Ramon Llull, Joan Salvat-Papasseit, Josep Vicenç Foix i Màrius Torres. A principis dels setanta, els interessos literaris del poeta van fer un tomb, deixant enrere la poesia combativa de Salvador Espriu, per deixar-se guiar per les veus de Joan Brossa i Josep Vicenç Foix, i la poesia que posava en valor la paraula: «La llengua de Foix m'enlluernava, per què era un festival de la paraula. I jo provava de seguir aquest camí» (DESCLOT 2012e). Simultàniament, poetes com Agustí Bartra, Josep Palau i Fabre i Miquel Martí i Pol també entraven a formar part del repertori literari de Desclot. Va tenir l'honor de conèixer alguns d'aquests escriptors en persona, com va ser el cas de Bartra. Com veurem més endavant, les traduccions poètiques

de Bartra van influenciar l'interès de DescLOT per la poesia nord-americana. Va ser dos anys després de guanyar el premi Amadeu Oller, per a poetes inèdits, amb *Ira és trista passió*, que DescLOT es va presentar a casa d'Agustí Bartra, amb una còpia del llibre i l'esperança que el poeta-traductor hi fes una ullada. Aquella primera visita va ser el principi d'una amistat que es va acabar amb la mort de Bartra, al 1982.

- Tradició universal

Un bon punt de partida per a conèixer l'òrbita universal de Miquel DescLOT és, sens dubte, la seva bibliografia, on trobem noms com William Wordsworth, Vincenzo Cardarelli, Carlo Goldoni, Molière, Jacques Prévert, Shakespeare, Petrarca... Tenint en compte que el poeta, de la seva passió per la literatura n'ha acabat vivint, no podem passar per alt que ha combinat les traduccions vocacionals i les traduccions que donen de menjar.

Recordem que alguns dels referents de la literatura de DescLOT van exercir-se en la traducció d'obres cabdals de la literatura universal. Aquestes traduccions que Miquel DescLOT llegia, juntament amb l'obra pròpia dels de casa, van contribuir directament en la construcció del seu Parnàs literari universal. Per exemple, amb les traduccions de la literatura alemanya de Maragall va conèixer les veus de Goethe i Novalis. De la mà de Sagarra va accedir al teatre de Shakespeare, de qui el dramaturg català havia traduït més d'una vintena d'obres, com, la *Divina Comèdia* (1955), de Dante, i un parell d'obres de Molière. Com hem esmentat anteriorment, Bartra i *Una antologia de la lírica nord-americana* (1951), van influenciar profundament Miquel DescLOT. D'una banda, va descobrir poetes americans coneguts i desconeguts, atès que l'antologia incloïa «des de Walt Whitman fins a poetes estrictament contemporanis, que aleshores no tenien ni quaranta anys, [...] (amb una presència significativa de veus femenines), com també una presentació de cadascun» (BACARDÍ 2015: 71). D'altra banda, descobria una tradició nova, l'americana, en què Bartra «es va haver d'exercitar en una varietat d'estils i de formes que va fer madurar de manera definitiva els seu repertori instrumental» (DESCLOT 2008: 47). Finalment, Marià Manent participa de l'univers literari universal de DescLOT en dos fronts: el primer, amb les seves traduccions de John Keats, Samuel Coleridge o William Blake de l'anglès, i després amb la seves interpretacions de poesia xinesa a *L'aire daurat* (1928): «Manent m'ha adreçat als poetes xinesos o anglesos i els ha manllevat algunes peces per donar-los una nova vida amb la pròpia paraula del poeta» (DESCLOT 1988: 40).

4. L'art de traduir per a Miquel DescLOT

4.1. Traductor i traducció

Un traductor és, per definició, un escriptor! [...]. Reescriure una obra en una altra llengua, i aconseguir-hi uns efectes estètics poc o molt equivalents als de l'original, requereix sens dubte els atributs d'un escriptor. Encara que el traductor no escrigui mai cap llibre d'invenió totalment pròpia, és evident que es passa la vida escrivint, és a dir 'inventant' llengua, fent literatura. (DESCLOT 2019a)

Miquel DescLOT conceptualitza i articula el seu propi marc teòric sobre la tasca del traductor i la traducció als seus escrits, en tant que poeta i traductor de poesia, i fa extensible el seu marc teòric a l'escriptor de literatura i a la traducció literària en general.

Encetarem l'apartat amb un exemple quotidià com la compra d'un llibre. A la llibreria quan volem comprar una novel·la, el llibreter no fa distinció entre la novel·la escrita en català i la novel·la traduïda al català. El venedor ens parla de l'autor del llibre i de la sinopsi d'una i altra per igual. Per bé que el traductor és relegat a l'anonimat, la percepció és que la seva traducció és presentada en societat com una obra literària. En conseqüència, això converteix el traductor en un escriptor, malgrat passi de puntetes i a l'ombra de l'autor. Si bé aquesta situació presenta una certa lògica, la noció del traductor al nostre entorn, encara és il·lògica i requereix molta pedagogia. Una de les tasques que Miquel DescLOT ha desenvolupat, a més d'escriure i traduir literatura, és la de divulgador literari en ponències, articles i entrevistes. Molt sovint, a les entrevistes, ha de desfer el malentès de qüestionar la qualitat d'escriptor del traductor. Per a Miquel DescLOT, el reconeixement del traductor com a professional literari és inequívoc.

Citem unes paraules del poeta que defineix la tasca de l'escriptor de la manera següent: «l'art de l'escriptor (l'escriptor literari, s'entén) consisteix bàsicament a manipular els materials de la llengua, amb eines dissenyades per la llengua mateixa, per tal d'obtenir artefactes verbals generadors d'emoció. L'objectiu final de l'escriptor, doncs, és desvetllar emoció en el seu receptor». (DESCLOT 2010: 175-176). El traductor, no només utilitza les mateixes eines que l'escriptor, sinó que també afronta els mateixos reptes. L'única diferència entre l'un i l'altre és que el traductor tradueix el sentir d'altri i l'escriptor tradueix allò que té al cap. En aquest cas, el traductor té una responsabilitat afegida, que no té l'escriptor: respectar l'autor a qui tradueix, alhora que respecta l'escriptor que hi ha en si mateix i l'anhel de fer una bona feina. En definitiva, en el procés creador del traductor hi ha una complexitat

que no té l'escriptor quan produeix una obra pròpia. Mentre l'escriptor fa un exercici individual d'interiorització, per escoltar el sentir desvetllat per una vivència o una emoció, el traductor es converteix en un «ventríloc que ha de sintonitzar constantment la pròpia veu amb la dels seus autors» (DESCLOT 2019b). Aquest ventríloc no deixa de ser un escriptor que representa dues veus, la de l'autor i la seva pròpia. De manera que, per a honorar la seva feina, el traductor ha de personalitzar les seves facultats i eines d'escriptor, per servir l'autor a qui representa.

Un cop entès que el traductor és un escriptor, matisarem l'ús que fa l'escriptor de les eines al seu abast, segons si actua d'escriptor d'obra pròpia o de traductor de l'obra d'un altre escriptor. L'escriptor disposa d'un ventall de recursos i habilitats que li permeten verbalitzar la necessitat expressiva que brota de dins seu. L'eina fonamental al seu servei és el llenguatge. Articular l'emoció d'allò que es vol expressar amb una llengua diversa, empodera el missatge que l'escriptor comunica al lector. La mateixa eina i habilitat permet el traductor fidelitzar lingüísticament l'obra original. Dit amb paraules de DescLOT, «si l'autor de partida utilitza un vocabulari ric, el traductor no té per què empobrir el seu propi vocabulari. I viceversa, és clar: si el text a traduir presenta un vocabulari limitat, el traductor no té per què esmenar la plana a l'autor» (DESCLOT 2011: 31). Al capdavant, el traductor només ha de facilitar el cabal lingüístic d'una llengua a l'altra amb la màxima naturalitat possible. Precisament, allò que fa que fa que alguns traductors siguin millors que altres és la seva destresa a reproduir una traducció en què no ha imposar res més que la llengua pròpia. En relació amb això, citem unes paraules d'un article de traducció poètica en què Miquel DescLOT es refereix a la incapacitat de certs traductors «de girar un text foraster en alguna cosa d'aparença natural en la pròpia llengua o amb la d'aquells que se n'allunyen per una extemporània pruija de 'millorar' l'original» (DESCLOT 2007: 41).

El llenguatge és el vehicle transmissor del missatge de l'escriptor, però tant o més important és la capacitat de la llengua de generar emocions. L'objectiu de l'escriptor, i del traductor, no és altre que el d'emocionar el lector. L'escriptor ho fa com una resposta al sentir que vibra al seu interior i, el segon, deixant-se guiar per l'autor, sense caure en el servilisme. Tanmateix, les paraules en si mateixes estan desposseïdes de contingut emocional. Per exemple, si diem 'rosa' i busquem la paraula al diccionari, el primer significat que hi veiem diu així: «Flor de les plantes del gènere *Rosa* (V. roser), que és la més divulgada i apreciada en les nostres latituds, i el color més freqüent de la qual és un vermell esblanqueït (encara que hi ha

varietats blanques, grogues, vermelles enceses, etc.)». I, a continuació, facilita una llista del significats de la paraula en àmbits diversos, en locucions, en refranys, com també l'origen etimològic. El diccionari no atorga a les paraules l'emoció que l'escriptor anhela comunicar. L'escriptor ha de «distorsionar» la llengua del diccionari i crear un llenguatge propi, artificios, nou. Miquel DescLOT va descriure aquest procés inventiu de l'escriptor en el IV Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana amb aquestes paraules: «l'escriptor està condemnat a utilitzar la llengua de la col·lectivitat, però com que alhora vol comunicar emocions particulars es veu forçat a utilitzar-la d'una manera personal, d'una manera diferent a la de la resta dels usuaris (DESCLOT 2010: 176-177). El traductor ha d'esmlar el llenguatge artificios que ha creat en tant que escriptor i fer-lo útil per plasmar les emocions de l'autor d'una llengua que no és la seva.

Un altra dels recursos de que l'escriptor disposa per a concebre l'obra literària és la música, com a qualitat sonora que profereix un artefacte verbal. La sonoritat intrínseca en el llenguatge verbal, no el qualifica de llenguatge musical. La musicalitat d'un text no ve determinada per la seqüència d'una sèrie de sons (paraules) disposats a la babalà. Tot al contrari, és la composició de les paraules que conformen el text, la que resol que sigui musical. Encara que la musicalitat de la llengua és assolible en qualsevol gènere literari, en la poesia aquest recurs és indispensable. La relació de la poesia amb la música, no és accidental està arrelada als seus orígens. Sembla que «en un estadi elemental, la humanitat naixent havia descobert –o inventat– alhora la música i la poesia. És a dir, d'una banda, el so organitzat, i d'una altra, el discurs verbal modelat per la música» (DESCLOT 2006: 74). L'essència de la poesia, els vestigis de la qual, com els clàssics grecs o el trobadors de l'edat mitjana, són de tradició oral, s'ha mantingut fins al dia d'avui intacta. L'única diferència és que ara s'expressa per escrit. Tanmateix, l'escriptura no treu a la poesia la riquesa sonora que la va veure néixer. Si abans dèiem que l'escriptor traduïa els seus pensaments, ara el poeta es deixa guiar per una música que li desperta l'impuls d'escriure. Si abans el llenguatge artificios era un generador d'emocions per a l'escriptor, per al poeta la música esdevé el generador de la seva poesia. En paraules de Miquel DescLOT, «la façana musical d'un poema no és mai una façana decorativa que es treu i es posa, com els decorats cinematogràfics, sinó que forma part de l'essència mateixa de l'objecte comunicatiu i artístic que és el poema» (DESCLOT 2006: 79). Per tant, si dèiem que les paraules del diccionari eren malaptes per a expressar emocions, per lògica, tampoc no són aptes per al poeta que necessita artefactes verbals musicals capaços

d'emocionar. En conseqüència, el poeta «se serveix dels recursos musicals que li brinden la fonètica, la morfologia i la sintaxi per sobreposar al discurs semàntic un altre discurs que el completa, per modificació sonora, amb un altre nivell de significació no racionalitzable que fa que aquelles paraules cobrin un sentit particular que no figurava a cap diccionari» (DESCLOT 2006: 78-79).

Miquel DescLOT, havent escrit en diversos gèneres, en el pròleg d'*Antologia de la poesia universal* (2010), manifesta que la poesia «és l'art més sofisticat de la paraula» (DESCLOT 2010: 13). I és que la poesia és probablement el gènere més exigent de tots. El poeta ha de crear un llenguatge propi, on no només el significat de les paraules combinades despertin emoció, sinó que la sonoritat de les paraules emani una musicalitat capaç d'emocionar i d'eclipsar el significat. En altres paraules, la poesia és la música del poeta, la música és els seu llenguatge i el poema n'és la representació gràfica. Quant al poeta que actua de traductor, té la doble tasca de lector i escriptor. La lectura és el vehicle amb què experimentar l'emoció evocada per la música de les paraules de l'original. A continuació, l'escriptor interpreta l'emoció sentida i acaba posant música a la interpretació gràcies a les seves habilitats d'escriptor. En suma, DescLOT entén la traducció poètica com «una obra artística per dret propi» (DESCLOT 2007: 41), en la qual el traductor és conscient que la seva creació no existiria «sense un original anterior» (ÍDEM). Però alhora la traducció poètica, «reclama la producció d'un poema nou amb autonomia estètica completa però tan proper de l'original com sigui materialment possible» (DESCLOT 2007: 46).

4.2. Models de traducció

Segurament en la poesia, on la llengua és forçada fins al màxim de la seves expressivitat, invenció i capacitat de suggeriment, és on la traducció esdevé un gresol d'interpretació i d'escriptura més personal. (PARCERISAS 2012: 9)

La llarga experiència de Miquel DescLOT en la literatura amb creacions pròpies i traduccions estrangeres li han permès desenvolupar un model de traducció propi i que s'intueix en les seves traduccions, particularment en les poètiques. Amb tot, el poeta no ignora l'heterogeneïtat d'estils, sinó que els dona visibilitat. L'exemple més clar d'això el trobem en la seva intervenció «La traducció poètica» en el XX Seminari sobre la Traducció de Catalunya (2012). Dos grans temes centren la conferència: d'una banda, la defensa històrica de la traducció poètica com a gènere; de l'altra, l'exposició dels tres models de traducció actuals a

partir de tres traduccions d'un mateix clàssic. Miquel DescLOT ens fa viatjar fins a principis del segle XV per descobrir a Andreu Febrer com «El primer poeta mereixedor del títol de traductor amb la seva versió de la *Divina Comèdia* del 1429» (DESCLOT 2012: 12). La traducció d'Andreu Febrer marca els orígens d'una nova consciència de la traducció poètica, tendència que pren força per tot Europa durant el Renaixement amb noms com: Thomas Wyatt, amb els seus sonets de Petrarca a Anglaterra; Pedro Clément Marot, amb una selecció de Salms de David a França, i Pedro Sánchez de Viana, amb la traducció les *Metamorfosis* d'Ovidi. A la Itàlia del Renaixement, d'on provenien algunes de les obres traduïdes a altres països d'Europa, la traducció poètica es va establir amb la traducció dels clàssics grecs i llatins. Totes aquestes traduccions són mostres del creixent interès per la traducció de poesia, i alhora contribueixen en la definició d'un nou gènere.

Si la versió d'Andreu Febrer és l'embrió de la consciència de l'especificitat de la traducció poètica, també ho és d'una manera de traduir poesia que és veu reproduïda a tot Europa fins a primers de segle XX. A casa nostra aquesta tradició es veu interrompuda per qüestions històriques, però amb l'arribada del Modernisme el model Febrer encara perdura.

Resulta que un any abans que Andreu Febrer acabés la seva versió de la *Divina Comèdia* en vers, el també escriptor Enrique de Villena havia traduït la mateixa obra en prosa. La tercera versió de l'obra dantesca, la va escometre Narcís Verdaguer i Callís quatre segles després. La versió de Callís, escrita en vers sense rima, és una traducció a mig camí de les dues anteriors. Tots tres traductors produeixen la traducció del clàssic de Dante a la maduresa de les seves vides. Andreu Febrer va fer la traducció per plaer, mentre que la traducció de Villena era un encàrrec. Les motivacions de Narcís Verdaguer no són clares.

En la taula següent veurem de manera més gràfica les característiques de les traduccions:

Enrique de Villena (1428)	Andreu Febrer (1429)	Narcís Verdaguer (1921)
escriptor	escrivà i poeta	periodista i polític
castellà	català	català
traducció narrativa	traducció poètica	traducció poètica
prosa	vers	vers
no rimat	rimat	no rimat
-	tercines encadenades	-
-	hendecasil·labs italians	mesura musical del vers
intel·ligibilitat transparent	musicalitat	fluïdesa narrativa

Taula 4: Característiques de les traduccions de la *Divina Comèdia* de Dante

Segons Miquel Desclot, la versió d'Andreu Febrer és la més «audaç» de totes tres, i li reconeix «el coratge i l'aplom d'un poeta a la conquesta d'un altre de més gran» (IDEM). Andreu Febrer en la traducció de l'obra de Dante, es desprèn de la tradició trobadoresca que caracteritzava la seva obra pròpia amb l'objectiu de reescriure una obra autònoma. Per la seva banda, un Enrique de Villena que Miquel Desclot creu capacitat d'escometre la traducció de l'italià en vers rimat, s'inclina per una traducció «en bona prosa castellana» (DESCLOT 2012: 18), renunciant a les filigranes poètiques del text original. La traducció del periodista i polític modernista, manté el vers però traeix la rima. Deixant de banda aquesta llicència, la *Divina Comèdia* «de Verdaguer i Callís és digna companya de les contemporànies traduccions shakespearianes de Morera i Galícia i fins de la també contemporània primera traducció homèrica de Carles Riba» (DESCLOT 2012: 19). Aquestes traduccions van representar tres models de traducció del tot vigents encara avui: traducció literal (Enrique de Villena), traducció creativa (Andreu Febrer) i traducció híbrida (Narcís Verdaguer i Callís).

A continuació vegeu tres taules amb les característiques de cada model, de més literal a més creatiu:

Model 1: Traducció LITERAL
• traducció auxiliar
• popular al segle XX
• incapaç de fidelitzar tots els elements d'un poema
• no el·laboració poètica
• manca d'ambició poètica
• pot ser literària

Taula 5. Model de traducció poètica literal

Model 2: Traducció HÍBRIDA
• voluntat musical bàsica
• semànticament fidel
• ajuda a llegir l'original
• encara força literal
• certa satisfacció estètica
• relativament moderna
• demanda editorial vs passió del traductor

Taula 6. Model de traducció poètica híbrida

Model 3: Traducció CREATIVA
• poema equivalent
• rèplica de tots els nivells de significació (semàntics, musicals, culturals, intertextuals...)
• traductor creador
• objecte verbal desvetllador d'emocions pròpies
• respecte per l'original
• no ajuda a llegir l'original
• no és una traducció "acadèmica"
• el traductor ha de traïr l'original per ser'hi encara més fidel

Taula 7. Model de traducció poètica creativa

Un cop hem il·lustrat els tres models bàsics de traducció segons el marc teòric de Miquel Desclot, volem constatar-ne la validesa. El grau de major o menor fidelitat a l'original quant a la forma o el ritme no converteixen una traducció en millor que una altra. En paraules del poeta, «en tots tres (models) es pot assolir el cim de l'excel·lència» (DESCLOT 2012: 24). Val a dir que Miquel Desclot, alhora que defensa la legitimitat dels tres models, també expressa el seu malestar amb «la feina mal feta en qualsevol dels tres models» (DESCLOT 2012: 25). Compartim un símil musical que Desclot utilitza sovint als seus escrits teòrics per a explicar els matisos entre les diverses traduccions d'una mateixa obra literària:

El compositor proposa el tema com a model admirat i admirable, i sap perfectament que qualsevol variació que pugui idear no el substituirà ni el millorarà, sinó que simplement l'exaltarà, l'emularà i el recordarà d'una manera més o menys explícita. Doncs bé, si, com suggeria, la història literària es pot comparar a un seguit de variacions sobre temes clàssics, la traducció literària, en aquest cas la poètica, equivaldrà a aquella variació que es manté més pròxima al tema original; les successives variacions, en aparença cada cop més allunyades del tema, equivaldran a l'evolució mateixa de la literatura. (DESCLOT 2012: 25-26)

L'any 2010, l'entrevistador Jordi Lara es referia a Miquel DescLOT com un traductor fecund per a qui traduir no és transcriure, sinó orquestrar l'emoció sonora, la traducció com un acte creatiu ple. I és que el traductor del *Cançonner* de Petrarca, es confessa practicant del model de traducció creativa, perquè «em força a actuar com a poeta» (DESCLOT 2012: 25), una professió que l'apassiona. I deu ser ben veritat, perquè altrament es fa difícil justificar la dedicació que Miquel DescLOT ha invertit al llarg de vint anys, de manera discontinua, a la traducció del *Cançonner* de Petrarca. Els 7.785 versos del clàssic italià no és tradueixen d'avui per demà, a batzegades, ni a cop de diccionari. Només algú amb experiència de poeta podia ser capaç d'una escomesa com aquesta.

Es fa estrany entendre que ningú abans s'havia engrescat a traduir l'obra magna de Petrarca. La resposta és incerta, però si fem una ullada a la nostra història podem trobar algunes dades rellevants. Petrarca (1304-1374) va dedicar els darrers trenta anys de la seva vida escrivint, perfeccionant, i polint el *Canzoniere*, una obra que no es va publicar fins al 1470, molt després de la mort de l'autor. El *Canzoniere*, escrit en toscà, consta de 7.785 versos repartits en cançons, sonets i madrigals, un total de 366 peces. Mentre el petrarquisme irromp a l'Europa de la baixa edat mitjana, a Catalunya arriba de la mà d'un parell de traduccions de Bernat Metge i Antoni Canals, però passa sense pena ni glòria. A Espanya, el portuguès Enrique Garcés va publicar una traducció sencera del *Cançonner* l'any 1591. Per bé que la nostra tradició literària va quedar adormida i la llengua relegada als usos del dia a dia, els aires renovadors de la Renaixença, el Modernisme i el Noucentisme segles més tard, tampoc no desvetllaren gaire interès per la traducció de les obres de l'italià: «Aquella cultura que semblava tan poc interessada a tenir un Petrarca anostrat era, paradoxalment la mateixa que es preocupava de tenir els clàssics grecollatins traslladats a la llengua pròpia» (DESCLOT 2004: 33). No va ser fins al 1955 que Osvald Cardona publicà dos terços de les poesies del *Cançonner*, empresa que DescLOT no menystenia, però considerava insuficient. Alhora, reprovava que, en menys d'un segle, la nostra cultura gaudia de cinc traduccions dels sonets

de Shakespeare, i cap de l'obra completa dels poemes de Petrarca, «històricament, molt més important que els sonets de Shakespeare» (DESCLOT 2004: 34).

L'empresa de Miquel DescLOT amb el *Cançonner* és titànica i llarga: va durar vint anys. Recollim algunes informacions rellevants dels fets que van marcar aquest projecte per ordre cronològic.

1994

Conferència de presentació de diverses peces musicals compostes sobre poemes de Petrarca, que obliguen el poeta a traduir un parell de sonets que casualment no havia traduït Osvàld Cardona. El plaer i la curiositat el van empènyer a traduir-ne les sextines, alguns sonets i alguna cançó. Mes tard, en una presentació sobre el madrigal italià del XVI, va necessitar el sonet XXXIV i, com que la traducció d'Osvàld Cardona no el satisfia, el va traduir de nou.

1995

Les provatures començades l'any anterior acabaren en mans del també poeta i traductor del *Cancionero* al castellà, Àngel Crespo. Només van caldre unes paraules: «Ho deu vostè a la memòria d'Ausiàs March» (DESCLOT 2004: 34), per a plantejar-se la traducció sencera de l'obra del toscà com una possibilitat palpable. Abans de res, calia trobar editor i finançament per a emprendre aquell projecte en vistes a completar-lo el 2004.

1999

Les provatures iniciades tres anys enrere i el finançament de la Institució de les Lletres Catalanes fan realitat *Sap la terra on floreix el llimoner?* Una antologia de poemes de Dante, Petrarca i Micheangelo:

Convençut que aquesta saba encara em podia fecundar saludablement, vaig emprendre el present recull de versions com un intent de completar el *Cançonner* de Petrarca amb els poemes que Osvàld Cardona no havia inclòs en la seva nodrida antologia de 1955. (DESCLOT 1999: 166)

2002

Poc després, una segona subvenció de la Institució de les Lletres Catalanes i el premi Jaume Vidal i Alcover li donen embranzida per a completar tres-cents divuit sonets. Només queden vint-i-cinc cançons, l'equivalent a tres mil versos, i DescLOT recorre al finançament privat sense èxit.

2003

Es publica *Cançoners. Tria de sonets*, amb una selecció dels tres-cents divuit sonets enllestits l'any abans.

2004

Set-cents aniversari del naixement de Petrarca. Miquel DescLOT publica l'article «Traduir Petrarca avui» a la revista *Serra d'Or*: «l'objectiu d'enllestir el *Cançoners* per a l'any 2004 no haurà estat possible. No pas per falta de ganes, [...] sinó senzillament per falta de finançament» (DESCLOT 2004: 35).

2014

El poeta reprèn el projecte i hi passa dos anys de dedicació exclusiva sense finançament.

2016

Finalment, després d'un esforç colossal, els 7.785 versos del *Cançoners* parlen català. L'obra es publica el novembre del 2016 a Proa.

Trobar finançament per a la per publicació del *Cançoners* va ser un repte durant vint anys. Però la traducció de l'obra de Petrarca, com ara veurem, va ser un repte major. Començant per la falta de tradició petrarquista en la nostra llengua, i no tan sols referida a la inexistència d'altres traduccions de Petrarca en català, sinó a la tradició que va deixar, el pas d'un estil com el petrarquisme al segle d'or espanyol o en d'altres cultures europees. Aquest buit deixa al traductor desemparat lingüísticament i com a únics referents, la llengua d'Ausiàs March i la llengua d'avui. En conseqüència, DescLOT confessa: «he deixat, fins on he sabut, que fos ell (Petrarca) qui em guiés i m'indiqués el que volia fer amb el meu català» (DESCLOT 2016: 34). Tanmateix, hi pot haver situacions en què la veu de l'autor perd intensitat i el traductor es pot trobar havent de prendre decisions que no sempre són encertades. Quant a la forma, el següent repte va ser la mètrica i la rima dels sonets petrarquians. El poeta de Castellar sabia que només hi havia una manera de traduir aquells versos poèticament: «traduir tan arrapat del text original com es pugui» (DESCLOT 2017: 34). I, per tant, havia de crear sonets catalans com els originals. «Respectar la mètrica i la rima dels originals» (DESCLOT 2017: 29) va servir per a la traducció de les balades, madrigals i cançons. Val a dir que evitar la repetició de rimes en les cançons de cent quaranta versos no era el mateix que en un sonet de catorze versos. I

en alguna ocasió, «em vaig avenir a repetir alguna rima, dins una cançó» (DESCLOT 2017: 29). El *Canzoniere* de Petrarca, a diferència d'obres coetànies com la *Divina Comèdia*, presenta un lèxic molt restringit, que es caracteritza per un desequilibri de toscà llatinitzat i llatí clàssic. Amb aquestes limitacions, Desclot recorre a un llenguatge propi i «inventat» específicament per al seu *Cançoner*. D'acord amb el seu model de traducció, no ha de sorprendre que, pel que fa a la sintaxi i la prosòdia, obeís els mandats de l'original. Allà on la sintaxi pot dificultar la comprensió del lector, Desclot ho resol amb un «apartat de notes semblant al que necessita un lector italià actual del text Petrarquià» (DESCLOT 2017: 29). I allà on la prosòdia posava en perill la musicalitat petrarquiana, «Vaig haver d'admetre, doncs, la llicència habitual de la sinèresi en el contacte vocàlic entre paraules» (DESCLOT 2017: 30). Finalment, Desclot es veu obligat a experimentar amb la fonètica, més enllà de la pròpia del seu dialecte, i juga més amb la sonoritat final de les paraules que amb les terminacions idèntiques.

Totes i cada una de les decisions preses per a la producció del *Cançoner* són fruit d'una reflexió i del respecte que sent per l'autor. La perícia del poeta davant dels desequilibris amb què sovint es veu confrontat per tal de mantenir la musicalitat de l'original és inqüestionable. I la seva provada experiència queda plasmada en la creativitat inventiva d'un llenguatge nou en català que replica l'original. El *Cançoner* de Miquel Desclot és un mostra inapel·lable de destresa, creativitat i poesia.

4.3. Model de llengua

El deteriorament de la llengua és tan ràpid, que jo em pregunto, que és podrà fer amb això? Si el català es converteix en un patuès, tindrà sentit continuar escrivint poesia? Jo tinc la sensació que el català actualment, tal i com jo sento al carrer i a la televisió, s'està convertint en una traducció del castellà, una traducció molt burda del castellà. Jo amb això crec que no es podrà fer poesia.(DESCLOT 2010a)

La llengua catalana ha estat escapçada durant llargs períodes de l'ensenyament, de la cultura i d'una fixació lingüística comparada amb altres societats europees. En l'apartat anterior vèiem com el petrarquisme passava per la nostra literatura sense deixar traces. Afortunadament, al tombant del segle XIX al XX, el català, acompanyat per una societat desitjosa d'escriure en la seva llengua, va anar recuperant l'esplendor d'altres èpoques. I en aquest esforç per fer revivre la llengua, les traduccions dels clàssics universals van ser fonamentals. Els traductors havien de mostrar astúcia perquè es trobaven un català arcaïtzant i castellanitzat. Citem unes paraules de Maragall (extretes d'un article de Jordi Malé), que

reflecteixen els dos reptes que tenia la llengua a l'època: «purgarse de toda miseria que ha criado su encierro para reintegrarse en su antigua pureza» (MALÉ 2007: 81), i unes paraules de Riba: «la Paraula pot anar a agilitzar-se en una gimnàstica estrangera» (IDEM). Amb aquesta voluntat reconquistadora, no ens ha d'estranyar que als anys trenta la llengua ja hagués esdevingut «un instrument apte per a les més variades expressions literàries» (MALÉ 2007: 90). Quan per fi tornàvem a tenir una llengua encarrilada a respondre les necessitats de tots els usuaris, va arribar la guerra i la dictadura.

Avui, amb més de quaranta anys de democràcia i la llengua catalana present a l'educació, als organismes oficials i als mitjans de comunicació, la situació de la llengua encara és anòmala. Així s'hi referia Jordi Arbonés a l'article «El model de llengua en la traducció»: «el català que actualment es parla és una llengua embastardida, tant en la pronúncia com en la sintaxi, i sobretot en el lèxic» (ARBONÉS 1997: 55). I també Alexis Llobet, a «Sobre models de llengua i registres»: «el català que ara sento i llegeixo té ben poc a veure amb el que se sentia i llegia fa trenta anys, si fa no fa, abans que els mitjans de comunicació de masses en català es consolidessin» (LLOBET 2017: 17). Segons Miquel DescLOT, l'empobriment del llenguatge avui comença a l'educació: «el nivell de competència lingüística està per terra» (DESCLOT 2012f). La tendència dels darrers anys de menystenir la intel·ligència de l'infant ha tingut un impacte directe a les nostres escoles i en el material que utilitzen per a ensenyar. El poeta, que també ha fet literatura per als més petits, considera que la canalla és tan capaç i intel·ligent com l'adult, ell s'adreça a l'un i a l'altra igual. Perquè els únics factors que diferencien l'infant de l'adult són «l'edat, el temps viscut. És a dir, l'aprenentatge, l'experiència» (DESCLOT 2011: 28). L'aprenentatge referit a l'adquisició del llenguatge alhora impacta directament la intel·ligència. Si dotem els infants d'un llenguatge verbal de qualitat, nodrim el seu intel·lecte i, com a conseqüència, la seves experiències vitals. En breu, l'escriptor té la responsabilitat d'escriure literatura rica en paraules i contingut, que s'acosti a l'infant amb mirada d'adult. Malauradament, al baix nivell educatiu de les escoles des de ben petits, hi hem de sumar l'impacte que té en el català la convivència lingüística amb el castellà. DescLOT veu el català d'avui com una traducció del castellà, una mena de «catallà», és a dir català en procés d'esdevenir castellà. Aquesta percepció és compartida per companys de professió com Jordi Arbonés, que ho expressava així: «La convivència forçada del català amb el castellà [...] ens ha portat a una situació que ni tan sols els esforços realitzats per la normalització lingüística, ni el fet de comptar amb la llengua catalana a les escoles no assoleix

de millorar-la» (ARBONÈS 1997: 55). Per bé que la situació de la llengua actual sigui preocupant, Miquel DescLOT no es qüestiona l'ofici d'escriure: «la meua tesi és que tots aquests canvis, espectaculars i tot com són, no modifiquen pas l'essència íntima de la feina de l'escriptor» (DESCLOT 2010: 172).

Sovint, en un afany de catalogar els diferents aspectes de la societat, en l'àmbit lingüístic és parla de models de llengua. Però, és clar, el tema es complex: parlem d'un model lingüístic o de models lingüístics? Un sol model lingüístic ens redueix a parlar i escriure tots igual, «com ara les Nacions Unides, on imposen als traductors unes normes uniformitzadores, de tal manera que tots els documents semblen redactats per una sola i mateixa persona» (ARBONÈS 1997: 54). I, al contrari, podem tenir tants models lingüístics com traductors. Sigui com sigui, estem rodejats de models de llengua adscrits a diferents entorns del nostre dia a dia: a l'escola, als mitjans de comunicació, en política i, fins i tot, en algunes editorials. Miquel DescLOT, un escriptor que viu la literatura i l'art d'escriure amb passió i respecte, no s'adscriu a cap model de llengua. Si l'objectiu de l'escriptor no és altra que el d'emocionar, l'escriptor ha de crear un llenguatge propi capaç d'expressar les emocions particulars. Ara bé, com afecta els escriptors la situació de la llengua actual? En el cas de Miquel DescLOT, la situació de la llengua no l'ha obligat a modificar la seva manera de treballar i diu: «Sé que, avui com ahir, haig de continuar creant-me el meu llenguatge personal» (DESCLOT 2010: 179). Tanmateix, el poeta sent la responsabilitat social de compartir el seu coneixement lingüístic amb la comunitat i exercir de «mestre» per als lectors. A tall d'exemple, Miquel DescLOT compara la responsabilitat actual de l'escriptor amb el teatre de Shakespeare a la seva època. El gruix del públic que omplia el Globe Theatre estava representat per analfabets. Encara que Shakespeare no tenia la capacitat de canviar les vides d'aquella gent, víctima de la seva condició social, amb el seu teatre els acostava al poder de la paraula. Malauradament, quant a la nostra llengua, l'escriptor no té la facultat d'aturar l'actual procés de debilitament lingüístic. La solució, si és que encara hi som a temps, «és molt difícil, perquè és una voluntat col·lectiva la que ho ha de resoldre, ho ha de voler tot un país» (DESCLOT 2010b). Només anar plegats, armats amb el mateix anhel de reconquesta que van demostrar els traductors modernistes i noucentistes, pot aturar la desnutrició progressiva i constant de la nostra llengua.

5. Conclusions

Endinsar-me en la vida i l'obra de l'escriptor Miquel DescLOT, més enllà de donar-me les eines per a la redacció d'aquest TFG, ha semblat la meua consciència de profundes reflexions existencials i culturals. No recordo haver explorat mai abans, amb tant detall, la vida de cap altre personatge, fins al punt que tinc la sensació que ens coneixem.

La primera secció d'aquest treball l'obre una breu biografia de l'autor. En múltiples entrevistes, sempre coincideix a descriure, amb un punt de nostàlgia, la seva infantesa com la d'un nen feliç i estimat. L'adolescència i els anys d'universitat, encara marcats per la dictadura franquista, semblen transcórrer en un entorn social i cultural més catalanitzat que el meu d'avui. L'admiració amb què el poeta, que volia ser químic narra les emocions de cadascuna de les seves descobertes literàries m'han fet sentir fins i tot enveja, com la determinació i la humilitat amb què comença a escriure, i converteix una vocació desconeguda en la seva raó de viure.

De la seva bibliografia, en voldria destacar tres elements. El primer, és constatar que l'obra produïda per DescLOT no s'acaba en la bibliografia final del TFG, que només inclou les traduccions publicades en forma de llibre. No podem oblidar les nombroses traduccions poètiques disseminades en revistes literàries, com *Artilletres*, *Faristol*, *Serra d'Or* o *Caràcters*. Per no parlar de les obres inèdites que reposen plàcidament al seu refugi de Fontclara, al Baix Empordà. Això pel que fa a literatura, però ja hem vist que música i poesia van de la mà, i DescLOT és un enamorat de la música, gènere que també ha representat en major o menor grau. El segon element de la bibliografia del poeta és la diversitat de llengües i literatures traduïdes. DescLOT s'ha confessat competent traduït de llengües com l'anglès, el francès i l'italià. No ens ha de sorprendre que el gruix de les obres traduïdes sigui d'aquestes mateixes llengües. Tanmateix, l'estranyesa de l'escriptor amb el rus, l'eslovè o el japonès no és prou intimidatòria per a limitar el seu potencial traductor. Per consegüent, DescLOT desplega les millors habilitats i recursos per a l'escomesa de *Poesia russa* (1983), *La barca d'or* (1985) i *Per tot coixí les herbes* (1995). Finalment, cal assenyalar el valor literari i teòric dels pròlegs i epílegs de la majoria de les seves publicacions, en els quals DescLOT es reserva una secció per exposar els reptes de l'original, alhora que en justifica les decisions preses.

Des de la traductologia, un dels temes importants és el reconeixement que DescLOT fa de la traducció literària com a gènere. Amb una comparació, potser agosarada, però pensem que

molt il·lustradora, hem explicat les raons per què la comunitat editorial, i per extensió la societat, haurien d'abraçar el gènere de la traducció literària. Amb un 54%, la traducció poètica és «el gènere» preferit de l'escriptor; al darrere, amb un 32%, la traducció teatral i amb un 14%, la traducció de narrativa. Quant a les diferències entre gèneres, el poeta afronta totes les traduccions amb els mateixos criteris. Ara, on més sensibilitat emocional, musical i creativa ha hagut de demostrar és en la traducció poètica de clàssics com Shakespeare. El plaer que Miquel DescLOT sentia de jove mentre llegia les grans obres de la literatura catalana el van beneficiar en molts sentits. A partir d'aquelles experiències ha construït el seu món de referents en la tradició pròpia i en la tradició universal. Les veus de Sagarra, Riba o Josep Vicenç Foix van participar del naixement de DescLOT com a escriptor. I les veus d'Homer, Shakespeare o Dante el van influenciar en l'exercici de la traducció.

A la darrera part del treball, analitzem la genètica traductora de Miquel DescLOT. La suma dels seus valors, la influència de les tradicions literàries i la pròpia experiència en el gènere de la traducció han modelat el traductor i la seves traduccions. Un dels conceptes bàsics que DescLOT defensa és el reconeixement del traductor, en tant que professional literari, com a escriptor. Tots dos treballen amb la llengua i la «modifiquen» amb el mateix propòsit emocional. Les coincidències entre l'ofici d'escriure i l'ofici de traduir són superiors a les diferències. De fet, segons DescLOT, de diferència només n'hi ha una: mentre l'escriptor escolta el seu sentir, el traductor escolta el sentir d'un altre escriptor com ell. La resta de variables, quant a l'exercici d'escriure o traduir literatura, són de matís. No cal buscar-les en la definició de l'ofici, sinó en la personalització de les eines, per tal d'assolir un objectiu compartit. En aquest sentit, hem vist que les eines i habilitats de l'un i l'altre són les mateixes: la competència lingüística, les paraules i la música. El llenguatge verbal és el vehicle per a comunicar el sentir. La competència lingüística els permet expressar el sentir, en la direcció dels seus objectius. L'assoliment emocional, només el poden assolir amb la «distorsió» de la llengua comuna per crear un llenguatge propi. La música exerceix de protagonista en la poesia i la traducció poètica. Més que en cap altre gènere, l'escriptor de poesia i el traductor de poesia, se serveixen de la música per a posar-se a escriure i crear el llenguatge amb què es volen comunicar. Allà on la música esdevé una eina i una condició bàsica per a connectar amb el lector és en la capacitat musical del llenguatge per emocionar. Els poemes són música abans que idees i significats.

Per a Miquel DescLOT l'origen de dos dels models bàsics de traducció actuals provenen de la baixa edat mitjana. El tercer ens arriba del Modernisme. Amb tres versions de la mateixa traducció de la *Divina Comèdia*, DescLOT il·lustra tres maneres de traduir encara vigents. Andreu Febrer posa veu a Dante replicant la forma, la mètrica i la música de l'original. L'erudit Enrique de Villena, a favor de la «intel·ligibilitat transparent» fa parlar l'italià, en castellà, sense rima i en bona prosa narrativa. Finalment, cinc segles després, Narcís Verdaguer i Callís retradueix al català l'obra de Dante en una barreja dels dos estils anteriors: fa una traducció poètica en vers no rimat per crear una «fluïdesa narrativa». Segons DescLOT, de tots tres, la traducció de Villena representa un model més literal, mentre Verdaguer i Callís produeix una traducció híbrida, en vers però amb una lectura narrativa la *Divina Comèdia* de Febrer, la més audaç de totes tres, és un exemple de traducció creativa. DescLOT respecta la capacitat dels tres models de produir una bona traducció. Des del seu punt de vista, la qualitat d'una bona traducció no ve determinada tant pel model de traducció com per la qualitat de la tasca del traductor. Miquel DescLOT confessa que ell és partidari de la traducció creativa. Un bon exemple n'és el seu *Cançonet*, on desplega els millors dots de poeta fent parlar l'autor en català, tan arrapat a la composició musical de l'original com és possible. Tot plegat, ho aconsegueix deixant-se guiar per Petrarca, i exercint la millor versió poètica de si mateix.

En darrer lloc, hem vist la situació i els reptes de català d'avui com a model de llengua literària. Hem començat amb una referència breu a l'estat de la llengua catalana, i la importància de les traduccions i la normativització lingüística a primers de segle XX. Hem continuat parlant de les anomalies que la llengua encara presenta avui, com també de les causes de l'empobriment del català. Hem acabat, qüestionant els models lingüístics, alhora que hem vist com DescLOT, en tant que professional i traductor, crea el seu propi model de llengua: un model amb què confia amortir la caiguda lliure d'una llengua debilitada i impersonalitzada pel castellà.

Quan vaig començar aquest TFG, després d'escollir el tema i assignar-li un títol, va ser el torn de fixar-me uns objectius. A l'hora de definir el plantejament del treball, i allò que volia assolir-hi, vaig mirar de no limitar les opcions amb rigidesa. Al capdavant, en un estadi tan prematur del TFG, no havia tingut l'oportunitat d'explorar el perfil de Miquel DescLOT. Ara bé, un cop vaig conèixer l'abast del gran escriptor i traductor que tenia al davant, vaig redefinir els objectius descrits a la introducció i que ara justifico.

El primer objectiu passava per descriure l'obra traductora de Miquel DescLOT. Malgrat la manca d'una biografia publicada sobre el traductor i la dispersió de la informació referent a la seva obra, l'assoliment de l'objectiu ha quedat reflectit en el «Perfil biogràfic del Miquel DescLOT traductor» i a «La traducció». En aquestes seccions el lector té accés a la vida de l'autor i les motivacions que el van portar a conrear la literatura i, concretament, la traducció, com també una anàlisi de la seva obra quant a llengües i gèneres traduïts.

El segon objectiu tenia una doble funció: fixar totes les declaracions entorn de la figura del traductor, la traducció, models de traducció i llengua en un sol espai. i, alhora, concretar les teories traductores que regeixen la pràctica de la traducció per a Miquel DescLOT. He de confessar que aquest objectiu ha estat, de tots, el més difícil. La falta de dades no ha estat el problema, la bibliografia de què he disposat era correcta. El repte principal ha estat més conceptual. D'una banda, calia assegurar que entenia amb precisió els conceptes fonamentals: escriptor, traductor, poeta, traductor de poesia, poeta de la traducció, autor, veu, literalitat, creativitat... De l'altra, calia articular-los correctament i a consciència perquè el meu segon objectiu no quedés deslluït per un ball de conceptes. Així i tot, estic satisfeta del valor teòric exposat a «L'art de traduir per a Miquel DescLOT». Al capdavant, no he fet res més que deixar-me guiar per la veu de l'escriptor-traductor, per després fer una anàlisi i exposició del seu pensament.

El tercer i darrer objectiu és el que m'ha permès dur a terme aquest treball, però no queda recollit fins a les darreres pàgines: la creació d'una bibliografia detallada i fiable de les seves obres traduïdes, de la seva visió teòrica sobre la traducció i d'allò que han escrit altres sobre el traductor. A hores d'ara, el conjunt de referències que conformen la bibliografia és una de les més complertes que es pot trobar sobre Miquel DescLOT. Des del primer dia que em vaig comprometre a fer aquest TFG fins al darrer, no he deixat de recollir dades de l'autor i sobre l'autor.

Abans de concloure, m'agradaria compartir un parell de reflexions personals. La primera és al voltant de les habilitats o «dons» que totes les persones posseïm. Mentre algunes passen per la vida sense identificar i materialitzar allò que llueix en elles mateixes, Miquel DescLOT ha ho ha aconseguit. El seu «arts» en la traducció, i l'escriptura d'obra pròpia i obra traduïda, és totalment vocacional, i és clar, la passió, l'esforç, i la integritat amb què l'exerceix només pot donar fruits d'excel·lent qualitat. La segona reflexió és referent a la llengua. Després de passar els darrers onze anys immersa en la cultura i societat australiana, afrontar la redacció d'aquest

TFG ha estat un repte personal major. No m'hauria pogut mai imaginar que l'exposició a una altra llengua en l'entorn laboral, social, d'oci... pogués debilitar tant el domini de la llengua pròpia. A l'hora d'afrontar aquest present treball, aquesta mancança s'ha vist magnificada per la riquesa de les paraules i les construccions sintàctiques dels escrits de Miquel DescLOT. Tanmateix, més enllà d'acomplexar-me, em va inspirar a crear un glossari de paraules d'ús freqüent del traductor, com també, a recuperar el costum de llegir en català. Finalment, la meua darrera reflexió és de traducció. Quan vaig decidir estudiar traducció, ho vaig fer convençuda que m'hi dedicaria professionalment, si bé és cert que allò que realment m'agradava era la diversitat lingüística. La realitat vint anys després és que no he exercit mai de traductora, però sí que he treballat sempre en contacte amb les llengües. Sigui com sigui, redescobrir de la mà de Miquel DescLOT la professió de traductor m'ha portat a reflexions personals interessants. I, per damunt de tot, m'ha despertat un gran interès per continuar coneixent Miquel DescLOT amb la lectura de les seves traduccions.

6. Bibliografia

6.1. Obres traduïdes

6.1.1. Poesia

CARDARELLI, Vincenzo (1982). *A la deriva*. Barcelona: Edicions 62 i la Caixa.

Poesia russa (1983). Barcelona: Edicions 62. [Amb Elena Vidal].

KOSOVEL, Srečko (1985). *La barca d'or*. Barcelona: Llibres del Mall. [Amb Anton Carrera i Josep Palau i Fabre].

SABA, Umberto (1985). *Paraules i últimes coses*. Barcelona: Empúries.

WHITMAN, Walt (1985). *Cant de mi mateix*. Vic: Eumo. [Amb Agustí Bartra].

WORDSWORTH, William (1986). *L'abadia de Tintern i altres textos*. Barcelona: Llibres del Mall.

BLAKE, William (1987). *Llibres profètics de Lambeth, I. Profecies polítiques*. Barcelona: Proa.

BLAKE, William (1989). *Llibres profètics de Lambeth, II. La Bíblia de l'Infern*. Barcelona: Proa.

FROST, Robert (1994). *Al nord de Boston*. Barcelona: Edicions 62.

Per tot coixí les herbes: De la lírica japonesa (1995). Barcelona: Proa.

Saps la terra on floreix el llimoner? Dante, Petrarca, Michelangelo (1999). Barcelona: Proa.

GOETHE, J. W. (2000). *Poesies*. Barcelona: Proa.

El jardí de les malícies. De la poesia eròtica universal (2001). Manresa: Angle.

PRÉVERT, Jacques (2001). *Preversions*. Barcelona: Proa.

PETRARCA, Francesco (2003). *Cançoners. Tria de sonets*. Barcelona: Proa.

De tots els vents. Selecció de versions poètiques (2004). Manresa: Angle.

BUONARROTI, Michelangelo (2010). *Sol, jo, cremant a l'ombra*. Bellcaire de l'Empordà: Vitel·la.

Antologia de la poesia universal (2010). Barcelona: Edicions 62.

Galoparé a l'estepa com el vent (2014). Barcelona: Alpha. [Amb Arnau Barrios].

PETRARCA, Francesco (2016). *Cançoners*. Barcelona: Proa.

6.1.2. Narrativa

DEFOE, Daniel (1982). *Moll Flanders*. Barcelona: Edicions 62 i la Caixa.

MELVILLE, Herman (1983). *Bartlevy, l'escrivent. Una història de Wall Street*. Barcelona: Llibres del Mall.

HILTON, James (2012). *Passi-ho bé senyor Chips*. Barcelona: Viena.

MAILLOL, Aristides (2015). *Notes d'un viatge a Grècia. 1908*. Barcelona: Institut de Cultura.

STEINER, George (2015). *Trítons. Els tres llenguatges de l'home*. Barcelona: Arcàdia, 2015.

6.1.3. Teatre

- APOLLINAIRE, Guillaume (1986). *Les mamelles de la Tirèsies*. Barcelona: Institut del Teatre/ Llibres del Mall.
- STRAVINSKY, Igor (1991). *Història del soldat*. Barcelona: Teatre Lliure.
- GOLDONI, Carlo (1993). *El ventall*. Barcelona: Institut del Teatre.
- MOLIÈRE (1995). *Amfitrió*. Barcelona: Teatre Lliure.
- SCHÖNBERG, Arnold (1998). *Pierrot Lunaire*. Barcelona: Teatre Lliure.
- SHAKESPEARE, William (1998). *La tempesta*. Barcelona: Proa.
- (2002). *La tragèdia de Macbeth*. Barcelona: Columna.
- MOLIÈRE (2003). *Teatre complet I*. Barcelona: Institut del Teatre. [Traducció de «Esganarell o el banyut imaginari»].
- SHAKESPEARE, William (2004). *Romeu i Julieta*. Barcelona: Proa.
- (2006). *Otel·lo*. Barcelona: Fundació Teatre Lliure.
- (2017). *Tria d'obres*. Edicions Proa. [Romeu i Julieta, Com us plagui, Otel·lo, Macbeth, La tempesta].

6.1.4. Literatura infantil i juvenil

- RICO DE ALBA, Lolo (1972). *En Josfe, el seu món i la fosca*. Barcelona: La Galera.
- El dimoni Rapatú* (1979). Barcelona: La Galera.
- Itawa* (1979). Barcelona: La Galera.
- LECLERCQ, Jean Paul (1979). *El fletxa i l'estel*. Valladolid: Miñon.
- LEVERT, Claude (1979). *En Benet i el seu roure*. Valladolid: Miñon.
- Wäinämöinen* (1980). Barcelona: La Galera.
- WILLIAMS, Leslie (1984). *Què hi ha darrere l'arbre?*. Barcelona: Hyma.
- (1984). *Un ós nuvolós*. Barcelona: Hyma.
- DAHL, Roald (1986). *Versos perversos*. Barcelona: Empúries.
- El gran llibre de la Pau* (1991). Barcelona: Edebé.
- CHAUCEY, Geoffrey (1992). *Els contes de Canterbury*. Barcelona: Proa.
- Flordecòl* (1994). Barcelona: La Galera.
- Amors i desamors d'Oberó i Titània* (1995). Barcelona: La Galera.
- La lluna de mel al palau de vidre* (1995). Barcelona: La Galera.
- De llavis del Gran Bruixot. (Els herois de Kalevala)* (1997). Barcelona: La Galera.
- La Blancaneu* (1997). Barcelona: La Galera.
- La bella dorment* (1997). Barcelona: La Galera.
- La flauta màgica. Variacions sobre un tema de Mozart* (1997). Barcelona: La Galera.
- SHAPCOTT, Jo (1997). *La gran bugada*. Barcelona: La Caixa. [Espectacle musical].
- El barber de Sevilla* (1998). Barcelona: La Galera.

Fava favera...(1998). Barcelona: La Galera.

El barber de Sevilla. [Espectacle teatral]. (2003). Barcelona: El Tricicle.

VERNE, Jules (2005). *La volta al món en 80 dies*. Barcelona. La Galera, 2005.

BURTON, Tim (2007). *La trista mort del noi ostra*. Manresa: Angle.

NEWELL, Peter (2007). *El llibre esbiaixat*. Barcelona: Thule.

ALEIXANDRE, Marilar (2008). *Deu abelles al taronger*. Barcelona: Animallibres.

NEWELL, Peter (2008). *El llibre amb coet*. Barcelona: Thule.

MANSBACH, Adam (2011). *Collons, posa't a dormir*. Barcelona: Random House.

SHAKESPEARE, William (2012). *Romeu i Julieta*. Barcelona: Bambú.

RUBIO, Antonio (2014). *Cinc*. Pontevedra: Kalandraka.

SEDAK, Maurice (2014). *A la cuina, de nit*. Pontevedra: Kalandraka.

KRAUS, Ruth (2015). *Ossets*. Pontevedra: Kalandraka.

La Ventafocs (2015). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

RUBIO, Antonio (2015). *Mèu*. Pontevedra: Kalandraka.

— (2015). *Un ocellet de paper*. Pontevedra: Kalandraka.

— (2015). *Violí*. Pontevedra: Kalandraka.

SEDAK, Maurice (2015). *Allà fora*. Pontevedra: Kalandraka.

— (2015). *Bombi-Dandi*. Pontevedra: Kalandraka.

KRAUS, Ruth (2016). *Un clot és per cavar-hi. Primer llibre de definicions*. Pontevedra: Kalandraka.

MURPHY, Jill (2016). *Cinc minuts de tranquil·litat*. Pontevedra: Kalandraka.

SEDAK, Maurice (2016). *La finestra d'en Kenny*. Pontevedra: Kalandraka.

— (2017). *Adrià*. Pontevedra: Kalandraka.

— (2017). *Aquí arriben com abans. Abecedari*. Pontevedra: Kalandraka.

— (2017). *Caldo de pollastre calent. Llibre dels mesos*. Pontevedra: Kalandraka.

— (2017). *Un és en Jan. Llibre de fer comptes*. Pontevedra: Kalandraka.

KIPLING, Rudyard (2018). *Contes fil per randa*. Barcelona: Blackie Books.

SEDAK, Maurice (2018). *Tírolí pírolí pop! O La vida ha de ser més que això*. Pontevedra: Kalandraka.

6.2. Textos sobre la traducció de Miquel Desclot

«Nota sobre la traducció catalana». Dins: (1983). *Poesia russa*. Barcelona: Edicions 62. [Amb Elena Vidal].

«Notícia d'urgència de Srečko Kosovel. Les nostres versions». Dins: KOSOVEL, Srečko (1985). *La barca d'or*. Barcelona: Llibres del Mall. [Amb Anton Carrera i Josep Palau i Fabre].

«Sobre el present recull». Dins: WORDSWORTH, William (1986). *L'abadia de Tintern i altres textos*. Barcelona: Llibres del Mall.

«Pròleg». Dins: BLAKE, William (1987). *Llibres profètics de Lambeth, I. Profecies polítiques*. Barcelona: Proa, p. 7-23.

- «Pròleg». Dins: BLAKE, William (1989). *Llibres profètics de Lambeth, II. La Bíblia de l'Infern*. Barcelona: Proa, p. 7-22.
- «Presentació». Dins: GOLDONI, Carlo (1993). *El ventall*. Barcelona: Institut del Teatre, p. 5-13.
- «Nota sobre la traducció». Dins: FROST, Robert (1994). *Al nord de Boston*. Barcelona: Edicions 62, p. 17-20.
- «Tres notes finals». Dins: (1995). *Per tot coixí les herbes: De la lírica japonesa*. Barcelona: Proa, p. 131-139.
- «Poeta per a infants? Una experiència personal» (1996). *Articles*, núm.10 (octubre), p. 89-94.
- «Nota sobre la traducció». Dins: SHAKESPEARE, William (1998). *La tempesta*. Barcelona: Proa.
- «Nota final». Dins: (1999). *Saps la terra on floreix el llimoner? Dante, Petrarca, Michelangelo*. Barcelona: Proa. p. 166.
- «Sobre la traducció de Macbeth». Dins: SHAKESPEARE, William (2002). *La tragèdia de Macbeth*. Barcelona: Columna.
- «Traduir Petrarca avui» (2004). *Serra d'or*, núm. 534, (juny), p. 33-37.
- «Un cinquè Romeu i Julieta». Dins: SHAKESPEARE, William (2004). *Romeu i Julieta*. Barcelona: Edicions 62. p. 35-39.
- «Un gènere poètic». Dins: (2004). *De tots els vents: Selecció de versions poètiques*. Manresa: Angle. p. 27-37.
- «Cal llegir la poesia?». Dins: (2006). *La literatura infantil i juvenil en llengua catalana*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 69-92.
- «La traducció poètica, una forma d'escriptura». Dins: MARTÍ, Joan i CASTELL, Josep (2007). *El llibre i la lectura: una revolució en la història de la humanitat*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 41-57.
- «Nota sobre la traducció». Dins: FONTCUBERTA, Judit (2007). *Molière en Català: Les reflexions dels traductors*. Lleida: Punctum & Trilcat. p. 137-138.
- «Retraduir els clàssics» (2008). *Quaderns. Revista de Traducció*, núm. 15, p. 83-86.
- «Traducció i tradició» (2008). *La clé des langues*, Lyon (abril).
- «Abans de començar». Dins: (2010). *Antologia de la poesia universal*. Barcelona: Edicions 62. p. 9-14.
- «Abans de començar. Traduir a Michelangelo». Dins: BUONARROTI, Michelangelo (2010). *Sol, jo, cremant a l'ombra*. Bellcaire de l'Empordà: Vitel·la. p. 20-25.
- «Amb les mans a la llengua». Dins: (2010). *La literatura infantil i juvenil catalana*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 171-186.
- «Traducció i creació». Dins: BACARDÍ, Montserrat; GODAYOL, Pilar (2010). *Una impossibilitat possible: Trenta anys de traducció als Països Catalans (1975-2009)*. Vilanova i la Geltrú: Edicions el Cep i la Nansa, p. 201-219.
- «Per tot coixí les herbes: història d'una relació poètica». Dins: DESCLOT, Miquel i altres autors (2011). *La tanka catalana*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, p.181.
- «Poetes i infants» (2011). *L'Aiguadolç*, núm. 39, p. 111-129.
- «Traduir per als infants». Dins: (2011). *La traducció de la literatura infantil i juvenil*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 27-33.

«De traducció poètica encara». Dins: (2012). *La traducció de poesia*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 11-26.

«El vell malentès de la traducció literària» (2015). *Visat*, núm. 20 (octubre).

«Presentació». Dins: PETRARCA, Francesco (2016). *Cançoners*. Barcelona: Proa. p. 7-37.

«Anostrat Petrarca» (2017). *Visat*, núm. 23 (abril), p. 29-31.

«Encara més Shakespeare? Justificacions». Dins: SHAKESPEARE, William (2017). *Tria d'obres*. Edicions Proa. p. 9-18.

«Traduir Shakespeare» (2017). [Conferència]. Barcelona: Ateneu Barcelonès (24 de maig).

«Traduir el Cançoner de Petrarca» (2017). *Visat*, núm. 24 (novembre), p. 13-14.

«Balanz d'un any crític» (2018). *Visat*, núm. 26 (novembre), p. 2-3.

«Literatura per a infants i joves?» (2019). [Conferència]. Sant Cugat del Vallès: UOC (2 de març).

ROMERO OLEA, Sílvia (2019). «Tota traducció és provisional per definició». *Llabor Cultural* (15 de març).

6.3. Bibliografia consultada

ARBONÈS, Jordi (1997). «Miquel DescLOT i la poesia per a infants». *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, 99, p. 54-57.

ALÓS, Ernest (2016). «DescLOT tradueix tot el Cançoner de Petrarca el català». *El Periódico* (22 de novembre).

ARQUÉS, Rossend. «Introducció: El 'Cançoner' de Petrarca entre fragmentació, variació i transformació». Dins: PETRARCA, Francesco (2003). *Cançoners. Tria de sonets*. [Trad. de Miquel DescLOT] Barcelona: Proa, p. 7-45.

AULET, Jaume (2004). «Miquel DescLOT i la poesia per a infants». *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, 123, p.35-49.

BACARDÍ, Montserrat (2015). «Agustí Bartra: traduir en la terrible soledat catalana». *Revista de Filologia Romànica*, 32, 1, p.69-85.

BALASCH, Ramon; DESCLOT, Miquel; LLAVINA, Jordi (2017).«Traductors, editors i lectors». *Quaderns, Revista de Traducció*, 24, p. 73-80.

BALLBONA, Anna (2017). «Entrevista a Miquel DescLOT». *Caràcters*, núm. 80, p. 3-4.

BARTRA, Agustí (1979). «Dues cartes, una poètica». *Reduccions. Revista de Poesia*, 8, p. 57-64.

— (1985). «Walt Whitman». Dins: WHITMAN, Walt. *Cant de mi mateix*. [Trad. d'Agustí Bartra i Miquel DescLOT]. Vic: Eumo, p. 13-17.

BOIXAREU, Mercè (2011). *La tanka catalana*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.

DELGADO, Josep Francesc (2010). «Quatre ganivets de doble tall, dues bones idees emprades perversament i un camí de llum». Dins: *Literatura infantil i juvenil catalana*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 243-254.

DESCLOT, Miquel (2007). «Agustí Bartra, traductor de poesia nord americana». *Rels*, 10, p. 28-31.

— (1979). «Història de dues cartes». *Reduccions. Revista de poesia*, 8, p. 65

— (1985). «Història d'una traducció atzarosa». Dins: : WHITMAN, Walt. *Cant de mi mateix*. [Trad. d'Agustí Bartra i Miquel DescLOT]. Vic: Eumo, p. 7-11.

— (1985). «Pròleg». Dins: BARTRA, Agustí. *Antologia poètica*. Barcelona: Proa, p. 7-21.

- (1988). «Marià Manent, poeta de la traducció». *Reduccions. Revista de Poesia*, 37, p.38-43.
 - (1988). «Notes hiperbòries». *Reduccions. Revista de Poesia*, 8, p.71-88.
 - (1995). «Pròleg: Obra d'amor». Dins: BARTRA, Agustí. *Alguna cosa ha passat. Una tria de poesia transparent*. Argentona: L'Aixernador, p. 9-13.
 - (2001). «Sobre l'edició». Dins: GOETHE, J. W. *Poesies*. Barcelona: Proa, p. 23-27.
 - (2001). «Epíleg». Dins: *El jardí de les malícies. De la poesia eròtica universal*. Manresa: Angle, p. 159-160.
 - (2006). «Goethe als Països Catalans». *Visat*, 2.
 - (2008). «L'excepcionalitat d'un poeta». *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i Ciències de Catalunya*, 130 (novembre), p. 42-29.
 - (2016). «Els Llibres del Mall (1973-1988). Un catàleg de poesia amb mires europees». Cerdanyola del Vallès: VII Jornades sobre Traducció i Literatura. Universitat de traducció i interpretació (19-20 d'octubre).
 - (2017). «Mestres al marge del camí». *Núvol* (17 de gener).
- DOMÍNGUEZ, Lourdes (2003). «Miquel DescLOT, "Els nens són més receptius a la poesia del que creiem"». *Avui*, Barcelona (2 de gener), p. I-III.
- EDO I JULIÀ, Miquel (2011). *Sol, jo, cremant a l'ombra*. Tria, versió i presentació de Miquel DescLOT. *Quaderns d'Italià*, 16, p. 228-231. [Ressenya].
- (2018). *Cançoners*. Edició i versió de Miquel DescLOT. *Llengua i Literatura*, 28, p. 156-159. [Ressenya].
- FONTCUBERTA, Judit (2007). *Molière en Català. Les reflexions dels traductors*. Lleida: Punctum & Trilcat.
- GIUGLIANO, Marcello (2014). «La traducció de poesia com a eina de renovació cultural: reflexions sobre Agustí Bartra i Miquel DescLOT traductors». *ANUARI TRILCAT*, 4, p. 3-24.
- GÓMEZ, Rocio (2017). «Miquel DescLOT: 'El problema de traduir Shakespeare és trobar els recursos en la teva llengua'». [Entrevista a Miquel DescLOT]. *Radio Castellar* (19 de gener).
- GUİTART, Anna (2017). «Vint minuts amb Miquel DescLOT i Joan Sellent». *Tria* 33. El programa cultural de Televisió de Catalunya (8 de febrer).
- HANSEN, LLUÍS. (2008). «La traducció en el teatre». Dins: *La traducció a Catalunya*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 53-68.
- «Joan Sellent i Miquel DescLOT, cara a cara» (2017). *Núvol* (21 d'abril).
- LARA, Jordi (2010). «Miquel DescLOT parla de la relació entre poesia i música». *Nydia*. El programa musical de la Televisió de Catalunya (06 d'octubre).
- «Leer para ser mejores» (2005). *Revista Babar* (24 d'abril).
- LLAVINA, Jordi (2017). «El bell Petrarca de DescLOT». *Ara* (3 de gener).
- LLOBET, Alexis (2017). «Sobre models de llengua i registres». *Visat*, 24 (novembre), p.17.
- MALÉ, Jordi (2007). «'Una llengua en plena ebullició'. Els traductors davant el català literari a les primeres dècades del segle XX». *Quaderns. Revista de Traducció*, 14, p. 79-94.
- MALLAFRÉ GAVALDÀ, Joaquim (2000). «Models de llengua i traducció catalana.». *Quaderns. Revista de Traducció*, 5, p. 9-27.
- MORERA, Pius (2017). «Miquel DescLOT. Francesco Petrarca». [Entrevista a Miquel DescLOT]. *Aparador de poesia*. *Radio Castellar* (11 de gener).

- NADAL, Marta (1995). «Miquel DescLOT. Sentir la poesia». [Entrevista a Miquel DescLOT]. *Serra d'or*, 431, p. 33-35.
- NEL·LO, David (2011). «La traducció de llibres infantil i juvenils». Dins: *La traducció de la literatura infantil i juvenil*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 35-38.
- PALAU I FABRE, Josep. «Aproximació a Kosovel». Dins: KOSOVEL, Srečko (1985). *La barca d'or*. [Trad. D'Anton Carrera, Miquel DescLOT i Josep Palau i Fabre]. Barcelona: Llibres del Mall, p. 13-16.
- PARCERISAS, Francesc (2012). «Presentació». Dins: *La traducció de poesia*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 7-9.
- (2018). «Ens hem de retraduir cada vint-i-cinc anys?». Dins: *Traduccions: l'eterna joventut*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, p. 15-31.
- PUJOL, Dídac (2007). *Traduir Shakespeare. Les reflexions dels traductors catalans*. Lleida: Punctum & Trilcat.
- RECORDÀ, Josep Ramon i VALLS, Víctor (1984). «Entrevista a Miquel DescLOT». *Plaça Vella*, 11, p. 31-39.
- ROCABERT, Òscar (2012). «Miquel DescLOT: 'La poesia de confessional és insuportable'». *Núvol* (30 de setembre).
- SOLÀ, Joan. «A l'ombra d'un gran poeta». Dins: *El jardí de les malícies. De la poesia eròtica universal* (2001). Manresa: Angle, p. 7-11.
- TORRENTS, Ricard. «Poesia i traducció». Dins: *De tots els vents. Selecció de versions poètiques* (2004). Manresa: Angle, p. 7-20.
- (2007). *Miscel·lània. Scientiae patriaeque impendere vitam*. Vic: Eumo.
- VENTURA, Antonio (2005). «Entrevista a Miquel DescLOT». *Revista babar* (29 d'abril).